
Kærlighed

Et skuespil af

Kaj Munk

Udgivet i 2015. Teksten må i denne form frit benyttes med angivelse af Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet, som kilde.

Kaj Munk Forskningscentret, Aalborg Universitet.

Indhold

Kærlighed	4
Metadata om værket	4
Titel	6
1. Akt: I	6
2. Akt: II	15
3. Akt: III	22
4. Akt: IV	32
5. Akt: V	38
6. Akt: VI	43

Kærlighed

Kilde Munk, Kaj. 1948. "Kærlighed", i *Mindeudgave: Kærlighed og andre Skuespil*, 67-119, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck. Desuden er i appendiks gengivet væsentlige udeladelser i sjette akt, i følge sufflørbog fra Det kgl. Teaters Bibliotek, samt Niels Møllers digt *Annabella*.

Indledning

I 1926, Kaj Munks andet år som sognepræst i Vedersø, blev han stormende forelsket i den lokale købmands hustru. Denne indre spænding og ambivalente tilstand skulle vise sig at være en virkningsfuld gødning for dramatisk produktion: først skrev han sin eneste roman *Pastor Erling fra Klitte*, derefter en 'brevfortælling' (breve blev tilsendt venen Niels Nøjgaard med henblik på senere udgivelse, hvilket fandt sted så sent som i 2002 under titlen *Af et overfladisk, gejstligt Menneskes Papirer*) og slutteligt skuespillet *Kærlighed*.

Efterfølgende skulle der alligevel gå ti år, før Munk fik tingene på tilstrækkelig afstand og modstræbende lod det indleveres til Det kgl. Teater, hvor det havde urpremiere d. 14. september 1935. Det er i denne forbindelse vigtigt at notere sig, at der er visse uheldige omstændigheder knyttet til den version, som findes i denne Studieudgave. Skuespillet *Kærlighed* forefindes i to varianter: den oprindelige fra 1926 og den til teatret bearbejdede version, som i det store og hele kun er formelt forskellig fra den første med undtagelse af "krucifiksscenen" i sjette akt, som er ny. I den af Niels Nøjgaard og Knud Bruun-Rasmussen tilrettelagte *Kaj Munk Mindeudgave* (1948), hvorfra nærværende tekst stammer (jf. princippet om at anvende den første trykte udgivelse), er der imidlertid sket det uforklarlige, at udgiverne har medtaget teatrets justeringer og strygninger, hvorved de desværre er kommet til at overse eller frasortere vigtige elementer, som dog var med i det oprindelige manuskript. For at råde bod på denne fejl, er de væsentligste af disse udeladelser – ikke mindst digtet "Annabella" – indsat som et særligt appendiks.

Skuespillets handlingsgang er forholdsvis enkel. Pastor Kargo, en ung præst, er flyttet til et fjernt beliggende embede i Vestjylland. Det specielle ved ham er, at han ikke tror på Gud, men dog føler sig kaldet til at styrke troen hos sine sognebørn. Han er samtidig meget opofrende til trods for, at han har et dårligt helbred. Han slider sig næsten op i sin embedsgerning. Han har forelsket sig i Ingeborg, en gift kvinde, og kærligheden er gengældt. Disse

usædvanlige forhold udgør spændingen og drivkraften i skuespillets dynamik. Helt centralt står dialogen i tredje akt, hvor Pastor Kargo diskuterer med sine to foresatte Provst Haderslev og Biskop Gævø. I diskussionen kommer vidt forskellige synspunkter frem, og den er et godt eksempel på Munks dialektiske replikkunst.

Den rå jyske natur og det hårdføre folk tæt ved havet er skildret med stor varme og respekt. Skuespillet tegner således et mønster sammen med *Ordet* (skrevet 1925) og *Havet og Menneskene* (skrevet 1929), der ligeledes foregår i Vestjylland – man kan ligefrem tale om tre “jyske skuespil”. I alle tre stykker står en ny præst i centrum af begivenhederne, men *Havet og Menneskene* er dog det skuespil, der ligger *Kærlighed* nærmest, fordi det også handler om en præsts forelskelse – denne gang i købmandskonens datter.

Munks fascination af det jyske giver sig også udslag sprogligt, idet skuespillet (ligesom *Havet og Menneskene* i øvrigt) i visse passager er stærkt præget af vestjysk dialekt – dog aldrig så meget, at det bliver generende for forståelsen. Grundtonen er alvorlig og følelsespræget – især i den afsluttende dødscene –, men præstens overlegne intellekt og vid præger hele skuespillet.

Kærlighed

1. Akt: I

I PRÆSTEGAARDEN

Om Bordet sidder tolv Mennesker, Præsten selv trettende for Bordenden. Petroleumslampen lyser over det.

- (1) Malene Vibfeldt: A tykkes¹ nu grove godt om æ Præst hans Forslag. Og a tykkes te alle I fra æ Klit, I skulde være glade for, om æ Præst virkelig kan faa æ Ministerium til at forstaa, at det er paa høje Tid at faa bygget Høfder i æ Hav², før I allesammen derude bliver vasket væk i en Efteraarsstorm.
- (2) Andreas Sønderklit: Dersomstid det bare ikke bliver for dyr.
- (3) Malene: Visstsaa. Det er jo gratis at drukne. Kanske du saa hellere vil det?
- (4) Præsten: Skal vi ikke lade Chokoladekanden spadsere en Runde endnu engang?
- (5) Sylvester Andreasen: Er der nogen, der ved, hvor møj³ saadan en Forehavende kan løbe op til? Dengang a var i æ Sogne-raad og fik æ nye Skole bygget...
- (6) Lars Skomager: Det er jo saa mange Aar siden, den blev bygget, Sylvester. Det kan vi ikke regne med nu.
- (7) Sylvester: Mange Aar og mange Aar! Det er jo da ikke længer siden end — ja, lad mig nu se — —
- (8) Andreas: Ja, den blev bygget æ Aar før æ Missionshus. Og æ Hus blev bygget den Aar, a havde en Ko, der fik to Kviekalve.
- (9) Sylvester: Det fejler for dig, Andreas. Æ Missionshus blev bygget samme Aar som Pe Smed hans Kone hendes Bror fik sat hans ene Ben af.
- (10) Andreas: Dem to Ting — —
- (11) Sylvester: Næi. For den Aar du fik dem to Kviekalve, det var samme Aar, som a havde æ Foreningshingst, og det var to Aar, før Pe⁴ Smed hans Kone hendes Bror blev kortet op.
- (12) Maren Andreasen: Nej, bitte Far, nej, det var endda ikke, for det var tre.
- (13) Malene: Generer æ Tobaksrøg dig ikke, Præst?

¹tykkes: Betyder i denne sammenhæng at skønne, finde, mene eller synes. Ordet bruges næsten udelukkende i arkaisk og dialektal sammenhæng. [ODS]

²Høfder i æ Hav: I Danmark byggedes de første kystsikringshøfder i 1875 ved Bovbjerg i Vestjylland.

³møj: Jysk dialektal udgave af ”meget”. [ODS]

⁴Pe: Jysk forkortelse af ”Peter” (Per).

- (14) Præsten: Hvorfor dog det? — Nej, nej, damp bare løs paa Piberne.
- (15) Ib Adserbo: Hør nu her; den Foraar a kom fra æ Sanatorium⁵, det var den sidste Aar, te Kre Bolt havde hans Ben.
- (16) Andreas: Det kender a ikke. Men æ Missionshus blev bygget den Sommer, a fik dem to Kviekalve med den hjælme Ko⁶!
- (17) Lars Skomager: A tykkes — æhm — det kommer mig for — —
- (18) Sylvester: Den Sommer, du fik dem to Kviekalve med den hjælme Ko, det var den Sommer, Anne Hus fik Tvillinger med hver sin Far, som han sagde, æ Proprietær — hvor gamle havde de nu været, Maren?
- (19) Maren: De fyldte 17 den 11. April, havde de levet.
- (20) Almindelig Diskuterer: Jo, det kan godt stemme. Aldrig Tale om. Det er da ikke saa længe siden. Ja, hvad, æ Tid gaar nu ligegodt o.s.v.
- (21) Præsten: I kommer ikke af Stedet. Lad os nu heller spørge gamle Hanne.
- (22) Ib: Æ Missionshus blev i hvert Fald opført den Aar, Jeppe døde paa Sindssygehus. For det var jo mest for hans Penge.
- (23) Præsten: Er I saa enige om det?
- (24) Flere: Ja. Det er vi ens om. Det passer godt no⁷.
- (25) Præsten: Saa spørger jeg. (*Raaber*). Bedstemor, Bedstemor!
- (26) Hanne: Ha-a?
- (27) Præsten: Hvor længe er det siden, Jeppe blev syg og døde?
- (28) Hanne: Hvem?
- (29) Præsten: Jeppe i Sund.
- (30) Hanne: Jeppe?
- (31) Præsten: Ja.
- (32) Hanne: I Sund?
- (33) Præsten: Ja.
- (34) Hanne: At han blev syg?
- (35) Præsten: Ja.
- (36) Hanne: Den enogtredivte Januar var det 20 Aar siden, te han kom te'en⁸, og han døde trettende Juni.
- (37) Ib: Er det endda saa længe siden? Ja, det maa jo saa være.

⁵*Sanatorium*: Kommer af det latinske "sanare" (hele, helbrede) og betegner et behandlingssted, hvor patienter med en kronisk sygdom opholder sig i længere tid. Under tuberkulosens hærgen i Europa i slutningen af 1800-tallet oprettedes der i Tyskland flere tuberkulosesanatorier, hvilket bredte sig bl.a. til Danmark, hvor Vejlefjord Sanatorium blev taget i brug i 1900. [DSD]

⁶*hjælme Ko*: Ordet "hjælme" er jysk og betegner kreaturer med hvidt forhoved. [ODS]

⁷*godt no*: Vestjysk for "godt nok" eller måske "godt nu", som udtrykker anerkendelse eller indrømmelse i betydningen "lad gå". [ODS]

⁸*te'en*: Sammentrækning af "til den" - antageligvis en reference til det førnævnte sindssygehus.

- (38) Andreas: Ja, saa passer det jo altsaa ikke for mig. For det kan aldrig blive tyve Aar siden, te den Ko —
- (39) Præsten: Men det var jo nu ellers Høfder, vi snakkede om?
- (40) Malene: A tykkes, vi skal se at faa dem lagt.
- (41) Præsten: Ja, det skal vi jo ikke afgøre i Aften. Men jeg synes, Sogneraadet maa rejse Sagen. Jeg skal støtte den af al min Evne, og hvis I alle sammen — —
- (42) Ib: Det er skammelig, æ Sogneraadsformand ikke er her.
- (43) Præsten: Jeg venter Anton hvert Øjeblik.
- (44) Malene: Det kan være, han er ude i Forretninger?
- (45) Ingeborg Thomsen: Nej, det er saamænd bare, vi havde en So, der lavede til Barsel. Den var han ikke for at gaa fra.
- (46) Sylvester: Det skal man ogg være forsigtig med. Gaar de hen og bliver saa syge, te de sluger æ Grise, er det dog kreperlig. A kan huske, det var vel dengang, vor Vilhelm var en ti-elleve Aar — —
- (47) Maren: Nej, han var endda ikke mer end de ni.
- (48) Sylvester: Naa, ja, a tykkes nu —
- (49) Maren: Nej, han var endda ikke.
- (50) Sylvester: Naa, ja, det kan ogsaa blive godt. I al Fald — a havde jo da en So, der skulde have sin første Læg⁹. Det var lige over Middag, og a vilde jo nok have mig en bitte en paa æ Øjenlaag. Saa siger a til æ Dreng: „Se en Grand¹⁰ efter med den So, Vilhelm, og viser hun Tegn, saa taler du til mig lige øjeblikkelig.” Naa, det siger han jo god nok ja til og gaar derover, og a gaar jo ind og smider æ Buxer, og der gik vel en tre Kvarter eller maaske kun en god halv Time — ja, hva, det kan være, det var nærmere en tre Kvarter. Saa vaagner a, og a gaar strax over i æ Svinehus, og kommer derind, lige idet hun farer op — uf — og sluger en Gris. Og æ Dreng staar nok saa rolig og ser paa. „Hva, Fa — —?”, ja, der røg mig en bitte en ud af æ Mund, det gjorde der sgu, „staar du her og glor, Knægt, og taler ikke? Nu aad hun jo den!” Men han svarer nok saa rolig: „Vær kuns rolig, Far, den kommer straks igen. Hun har allerede slugt den otte Gange, og den kommer ud bagtil lige saa rask, den kommer forlængs ind.”
- (51) Andreas: Hvor mange Grise fik du saa, Sylvester?
- (52) Sylvester: Ja, hvad, hun fik fire. Men a kunde jo lige saa godt have haft tolv. Ha. Jo, han sagde nok saa rolig: „Tag den med Ro, Far, den kommer straks igen. Den har allerede været her otte Gange.” (*Fornyed Grinen.*) Ja, det var Pokkers til Knægt. Det var ligegodt rosomt¹¹, da de var i den Alder. Men hva'? han er ogg skøn som Garder, det er da viss, han er.

⁹Læg: Betyder kuld, dvs. de æg - eller som her det afkom - der er lagt eller født på én gang. [ODS]

¹⁰Grand: ”Grand” eller ”gran”, betyder ”en smule”. [ODS]

¹¹rosomt: Betegner i denne sammenhæng noget, som bringer behagelig underholdning eller tidsfordriv, noget som fremkalder glæde og velvære: Stilfærdigt morsomt, fornøjeligt, rart, behageligt. [ODS]

- (53) Lars Skomager: Det er nemt at høre paa Sylvester, han kun har den samme. Naar En har seksten — —
- (54) Sylvester: Hvad vil du og med alle dem Børn?
- (55) Lars: Ja, hva', det er En jo ikke selv Herre over.
- (56) Andreas: Det kan endda godt passe med dem to Kviekalve med tyve Aar; for nu til Mikkelsdag¹² bliver det sytten Aar siden, te a fik to Hundrede og sytten for deres Mor.
- (57) Præsten: Værsgod! Er der ingen, der vil have mer Chokolade?
(*Pause.*)
- (58) Sylvester: Nej Tak, Præst. Vi skal visst til at hjemefter. A er nu en Grand ked af, te Anton Thomsen ikke er til Stede, fordi te a tykkes, det var paa sin Plads at sige et Par Ord.
- (59) Præsten: Du er da ellers selv skaaren godt nok for Tunge-baandet, Sylvester.
- (60) Sylvester: Ja, saadan til daglig. Til at snakke. Men ikke til at tale. Det er det — hvis Folk endda ikke saa paa En — men a vilde ellers sige, te nu har du jo været vor Præst i otte Aar, det er den længste Tid, vi har haft en Præst siden min Oldefaders Dage. Saa tænkte a, te vi vilde gerne ønske dig Tillykke med æ Fødselsdag. Det tænker a, vi er ens¹³ om.
- (61) De andre: Ja, Tillykke, Tillykke, Præst.
- (62) Præsten: Tak! Tak, allesammen.
- (63) Sylvester: Det var det, a vilde sige, te vi er ens om her i æ Sogn — det tykkes a nok, a tror — vi ved jo nok, te naar en Præst har været otte Aar i en Embed, kan han flytte til en højere Løn, og du mærker vel ikke til daglig meget til, hvor paaskønnet du er ved os, for vi — Vestjyder har nu engang vort Hjerte i æ Bryst og i æ Pengepung og ellers hvor, men ikke i æ Mund.
- (64) Præsten: Bravo, Sylvester, du skal være Folketingsmand.
- (65) Sylvester: Men det var saa det, a vilde sige til dig, te det regner a med, vi er ens om, te vi er taknemmelige for hver en Aar, du vil holde ud ved os endnu; og for dem otte Aar, der er gaaen, der tykkes a — der vilde a — der er der saa meget — som te — som te —
- (66) Maren: — — som vi maa sige æ Præst Tak for.
- (67) Sylvester: Rigtig, Mutter. Saadan var det, a mente. Og jo ringere vi faar sagt det, des bedre ved du, vi mener det. Og saa sætter a mig igen.
- (68) Præsten: I skal selv have Tak, hver og en... Du snakker om at flytte, Sylvester — flytte herfra, hvor jeg mærker, der er nogen, der har Brug for mig. Nej, saa længe I vil have det, bliver jeg her. — Der har I mit Ord.

¹²*Mikkelsdag*: Kommer af det middelalderlatinske "dies sancti Michaelis archangeli" (ærkeenglen, Michaels dag), som i den katolske kirke var officiel festdag (d. 29. september) frem til 1770. På landet brugtes betegnelsen ofte om dagen for høstgildet, om betalingstermin, samt skifte- eller flyttedag. [DSD]

¹³*ens*: Jysk for "enige", bruges hovedsagligt i Nordjylland og Sønderjylland. [JO]

- (69) Andreas: Det skal du endda have Tak for, Præst.
- (70) Gamle Hanne: (*der mærker Bevægelsen*) Hvad siger han?
- (71) Malene Vibfeldt: Han siger, han vil blive ved os alletider.
- (72) Sylvester: Saa vil vi min Salighed have nok en halv Kop Chokolade.
- (73) Præsten: Ja, værsgod, forsyn jer da. (*Til Ingeborg Thomsen.*) Kan du forstaa, Anton ikke kommer?
- (74) Ingeborg: Det gør han ogg. Du har aldrig holdt en Fødselsdag herovre, uden te han har været her og gratulere.
- (75) Andreas: Vi skulde vel have en Salme og slutte af med, Præst? A siger Tak for Chokolade.
- (76) Præsten: Velbekomme Jer! Skal vi folde vore Hænder til en Aftenstilhed for den Almægtiges Aasyn¹⁴. — Og lad os saa synge Nr. 611. — Guds Fred er mer end Englevagt¹⁵.
(*Mens Salmen synges, er tre Mænd traadt ind; de standser ved Døren. De to synger pludselig med demonstrativ Kraft. De kan Salmen udenad*).
- (77) Præsten: Godaften, Andersen. Godaften, Søren Skandborg. Godaften, Knud Nederland. Værsgod — her kan godt blive et Par Pladser, saa I kan smage Chokoladen. Jeg holder Fødselsdag i Dag.
- (78) Andersen: Som Kong Farao og Kong Herodes¹⁶.
- (79) Præsten: Ja saamænd. Ellers uden Sammenligning. Værsgod!
- (80) Andersen: Tak. Vi skal intet nyde.
- (81) Præsten: Jasaa. Er der da noget, jeg kan hjælpe Jer med?
- (82) Andersen: Hjælpe!?! Tror du, du kan hjælpe os, du, som selv — — som selv — —
- (83) Præsten: Hvorfor er du kommen, Andersen? hvorfor ryster din Haand? hvad er du bange for?
- (84) Andersen: For Satan er jeg bange og kun for ham. Men jeg gemmer mig bag Blodet¹⁷. Vi er kommen for at spørge dig — i alle disse Vidners Paahør spørger jeg dig: min Datter Rebekka, hvor er hun? vi er kommen for at hente hende hjem.
- (85) Præsten: Rebekka? hvad ved jeg om din Datter?
- (86) Andersen: Stil dig ikke an. Hvor skulde hun have gemt sig, om ikke hos dig, som hun har forgudet paa syndig Vis fra den Ulykkens Aar, da jeg lod hende konfirmere

¹⁴Aasyn: Bruges her synonymt med "ansigt". Ordet bruges hyppigt i Bibelen i udtryk som fx "vandre for Guds åsyn". [ODS]

¹⁵Guds Fred er mer end Englevagt: Salme af N.F.S. Grundtvig 1855-56. Salmen har nr. 676 i den nyeste version af salmebogen. [DDSO]

¹⁶Kong Farao og Kong Herodes: Andersen refererer til de to kongers yderst brutale handlinger: Kong Farao kendes fra GT: 2. Mos. 1,22, hvor han befaler, at alle drengebørn skal kastes i Nilen. Kong Herodes (73–4 f.Kr.) var konge over Judea i 32 år og er bl.a. kendt fra Matthæusevangeliet i Det Nye Testamente, hvor Herodes lader alle drengebørn under to år i Bethlehem dræbe. Kaj Munk skrev i 1928 skuespillet "En Idealist" om Herodes den Store. [BOE]

¹⁷jeg gemmer mig bag Blodet: Underforstået "bag Jesu blod". Han tror på, at Jesus er død for at frelse ham.

af dig i Stedet for af en troende Præst. Hun er løbet hjemmefra i Gaar Middags. Hun er selvfølgelig her i Præstegaarden nu.

(87) Præsten: I Gaar Middag! Rebekka? hvorfor er hun løbet hjemmefra?

(88) Andersen: Det skal ingen Hemmelighed være: fordi du har sat Djævelens Tanker i hende, Præst, saa hun ikke vil ægte sin Trolovede.

(89) Præsten: Trolovede? Er det dig, Søren Skandborg?

(90) Søren Skandborg: Ja, med Forlov, vi var i æ By i Gaar og fik Ring paa. Men saa strax, da vi var kommen hjem til Andersens, var det, hun gik. Vi har ventet paa hende æ hele Nat. Andersen mente, hun var her, og saa tillod vi os nu at gaa herop.

(91) Præsten: Rebekka er ikke her. Jeg har ikke talt med din Datter de sidste to Maaneder. Jeg traf hende en Dag paa Vejen, og da sagde jeg til hende —

(92) Andersen: Jeg ved, hvad du sagde. Du, hendes Præst sagde til hende, at hun skulde bespotte det fjerde Bud¹⁸.

(93) Præsten: Det sagde jeg ikke. Jeg sagde blot, hun ikke maatte lade sig tvinge til at gifte sig med en Mand, hun ikke brød sig om.

(94) Andersen: Skal du bestemme, hvem min Datter skal giftes med?

(95) Præsten: Nej, men det skal du heller ikke.

(96) Andersen: Ikke det? hvem da?

(97) Præsten: Gud.

(98) Andersen: Gud?

(99) Præsten: Ja, Gud, Peter Andersen. Og Gud har ikke bestemt Rebekka til Søren Skandborg; for det har du.

(100) Andersen: Taler du om Gud? du, der ikke kender ham? Ved du, hvad Herren har sendt mig for at sige dig i denne Nattetide? Alt for længe har Guds Børn her i Sanddal tiet og taalt Bespottelsen paa det hellige Sted. Nu har Satan beredt mig Sorg af mit eget Barn, men Djævelens Anslag ved Herren at vende til meget godt. Gennem dette aabner han mine Øjne, vækker os op til Kamp. Da du kom hertil for otte Aar siden, var Herren ved at faa Indpas i Hjerterne. To Gange var Havet slaet ind over Dæmningen, den spanske Syge¹⁹ havde raset iblandt os. Men saa kom du, og du listede dig rundt med søde Talemaader. Ulykker og Synd blev bortforklaret, du læste op af Romanhistorier ved Bryllupper, alle Lig kom i Himlen med det samme. I Folk i Sanddal, I skal vide, I vandrer paa Helvedes Vej med Jer Salmesang og Jer Kirkegang og Jer Chokolade i Præstegaarden. Ser I ikke Tegnene i Sol og Maane paa den kommende Vrede? I tre Aar har Fiskeriet ikke betalt sig, to Aar i Træk har vor Høst slaet fejl af Tørke.

¹⁸ *det fjerde Bud*: Jf. Moseloven (bl.a. i GT: 2. Mosebog). I den traditionelle kirkelige fortolkning (katolsk, ortodoks og luthersk) lyder 4. bud: ”Du skal ære din far og din mor”.

¹⁹ *den spanske Syge*: Verdensomspændende influenza-lignende sygdom, som i 1918 dræbte mere end 25 millioner - 14.000 alene i Danmark. Navnet kommer af, at Spanien var det første land, som rapporterede om sygdommen, ikke at den var opstået der. Det kan bemærkes, at Munk selv var ramt af den spanske syge i sommeren 1918. [BOE]

- (101) Præsten: Kan vi saa ikke snart sige Amen, Andersen?
- (102) Andersen: Og hvis er Skylden? Din, Præst. Fordi du hverken er varm eller kold, men lunken, vil jeg udspy dig af min Mund, siger Herren²⁰. Jeg er kommen for at sige dig op i Aften. Du maa flytte, du har ingen Ret til at være her.
- (103) Præsten: Vi ser forskelligt paa Tingene²¹, Peter Andersen. Jeg mener endog, jeg har Pligt til at blive.
- (104) Andersen: Spot ikke, du Faarenes Lejesvend. Hvor længe tror du, Herren finder sig i, at du spiller under Dække med Satan? Bilder du dig ind, vi ikke kender dig, vi, Guds Børn: en vantro Præst, en — en Skørlevner²², en —
- (105) Ingeborg: Aah!
- (106) Sylvester: Nej, nu er det min Salighed nok.
- (107) Præsten: Ti stille, Sylvester, og sæt dig ned.
- (108) Sylvester: Nej, saa min Sæl om a tier. Vi Folk fra Sanddal, vi vil sgu ikke sidde her og tie til, at du skamskænder vor Præst. Den Mand skylder alle vi her i æ Sogn saa stor Tak, som det knap kan siges. Dengang vi var fem, der drukned paa æ Hav, da gik han ud og ind og sang og trøsted, til han selv blev syg og laa i over en halv Aar. Og i den spanske Syges Tid — — — og dengang æ Hav slog over æ Bjerger, saa Folks Faar de drukned, gik han rundt og samlede ind til Smaafolk, der var blevet ramt. Og faar vi nu Høfder i æ Hav, kan vi takke ham — —
- (109) Andersen: Hvad hjælper det Jeres Sjæle i Helvedes Pine, om der er bygget Høfder i Havet?
- (110) Sylvester: Hold din Mund. Dengang din Kone var ramt af æ Lyn, Andreas, sagde du da ikke selv til mig, at uden den Bøn, han bad ved æ Lig, og den Præken, han gjorde i æ Kirke, var du ikke kommen igennem?

²⁰*Fordi du hverken er varm eller kold, men lunken, vil jeg udspy dig af min Mund, siger Herren:* Reference til NT: Johannes Åbenbaring 3,15-16.

²¹*Vi ser forskelligt paa Tingene:* Peter Andersen tilhører Indre Mission, som er en folkekirkelig missionsbevægelse baseret på en evangelisk-luthersk kristendomsforståelse. Under Vilhelm Beck (formand fra 1881) voksede bevægelsen sig landsdækkende og indflydelsesrig bl.a. via bygning af missionshuse og dannelse af skoler, foreninger og blade. Indre Mission lagde i sin kristendomsforståelse stærkt vægt på kærlighedsgerningen og den enkeltes religiøse omvendelse (vækkelse). Indre Mission med sit pietistiske ophav fordrede bl.a. en dyb inderliggørelse af troen med ivrig bibellæsning og samvær med andre omvendte og krævede også en markant og fordømmende afstandtagen fra verdslige fornøjelser, såsom kortspil og teater, der ansås som syndige. Således kan Indre Mission siges at være præget af et vist enten-eller, for- eller imodsyn, og et af Indre Missions kendetegn var da også de dunderende lægmænd eller vækkelsesprædikanter, som Munk i øvrigt selv havde en vis beundring og sympati for. Lægmændene og vækkelsesprædikanterne fremstillede ofte Herren som en streng Gud, der dømmer vantro til fortabelse i evighed. Stykkets præst, Pastor Kargo, er mere sympatisk indstillet over for grundtvigianismen, dvs. en tilhænger af en særlig retning inden for kirken opkaldt efter Nikolaj Frederik Severin Grundtvig (1783-1872). Grundtvig var ligesom Søren Kierkegaard en af dansk kulturhistories mest indflydelsesrige religiøse, kirkelige tænkere. Centralt i den grundtvigianske kristendomsopfattelse står det levende, mundtlige ord, som Gud giver den enkelte gennem dåben og nadveren. Grundtvigianerne var ligeledes stærkt optaget af det folkelige og almentmenneskelige, idet de gennem det levende ords menighedssamfund ville vække folk og skabe friske, glade, vågne, frie og åndeligt oplyste mennesker, hvorfor den af modstandere omtaltes som "den glade kristendom". Vækkelsen havde således ikke kun et religiøst sigte, men også, gennem bl.a. poesi og kunst, et sansemæssigt, æstetisk for dansk kulturliv i almindelighed. Grundtvigs verslinje "Menneske først, kristen saa" kan siges at opsamle grundlaget for hans tanke om "skolen for livet", der realiseredes med de grundtvigianske høj- og friskoler fra 1844. [DSD & DDSO & NN]

²²*Skørlevner:* Kommer af det gammeldanske "skør" (ukysk, utugtig) og betyder løsagtig, letfærdig, usædelig levned. [ODS]

- (111) Andreas: Det er viss og sand.
- (112) Sylvester: Og du, Lars Skomager —
- (113) Lars: Det er sand, Sylvester, a rører aldrig en Draabe mer.
- (114) Sylvester: Og saa taler han Guds Ord ren og pur, og saa En kan forstaa det, og det gaar lige til æ Hjerte. A har mange Gange, naar a gik fra Kirke, været saa lykkelig, saa a gik og sang.
- (115) Andersen: Det var dig kanske bedre, om du gik og græd. Verdens Børn er lykkeligere for Eventyr og Fabler.
- (116) Sylvester: Hold din Kæft. Den Mand der, ham vil a aldrig høre en ond Ord om. Han kan have sine Fejl, vi er alle kuns Mennesker, skønt a kender dem ikke. A bekender for mig at se til, saa findes der ikke saa god en Mand i Danmarks Land som han.
- (117) De andre: Nej, der gør ikke. Det var Ret, Sylvester. Nu holder du din Mund, Pe Andersen. Du skal have Tak for, hvad du har været for os, Præst.
- (118) Præsten: (*smilende*) Ja, nu maa Andersen virkelig være overbevist...
- (119) Andersen: Jeg siger Jer...
- (120) Sylvester: Vi har hørt nok af dig. Lad os gaa. Tak for i Aften, Præst. (*De rejser sig*)
.
- (121) Andersen: Vil I ikke høre mig, saa hør i hvert Fald Guds Ord. Ild faldt fra Himlen og brændte paa Faarene og paa Drengene og fortærede dem, truer Herren i Jobs Bog²³. Vogt Jer! Eller elsker I denne Gudsbespotter saadan, at I vil dele Helvede med ham?
- (122) Malene: (*skriger ogsaa*) Ja, ja, hellere end Himmerig med dig. Hvad er I for Mandfolk, vil I finde Jer i det her?
- (123) Ib: Han maa ud ad æ Dør.
- (124) Andreas: Nu maa du hellere gaa, Andersen.
- (125) Andersen: Hvad siger du, gamle Mand? Har Herren ikke slaaet dig nok, du, som har set din Hustru styrte for din Fod med flækket Pande, ramt af hans Lyn. Skal ogsaa din Datter —?
- (126) Andreas: Du maa hellere gaa. Du kan ikke saa godt være her mer.
- (127) Ib: Ud ad æ Dør.
- (128) Kvinderne: Ja, smid ham ud, hvis han ikke vil gaa.
- (129) Sylvester: Nu skal a —
- (130) Andersen: Vogt dig, Sylvester Andreasen. Rør mig ikke. Eller Herren skal røre dig. Han skal slaa dig med sin flade Haand paa æ Kind, og omvender du dig endda ikke, skal han slaa dig med Knythaand paa dit Næseben.
- (131) Sylvester: Du skal ikke staa og ønske ondt over nogen. Ellers skal a — —

²³Ild faldt fra Himlen og brændte paa Faarene og paa Drengene og fortærede dem, truer Herren i Jobs Bog: Jf. GT: Job. 1,16.

- (132) Præsten: Stille! vil I dog høre mig...
- (133) Anton Thomsen: (*staar i Døren med en Pige*) Men hvad er dog dether?
- (134) Ingeborg: Anton!
- (135) Søren: Peter, der er hun!
- (136) Andersen: Hvem?
- (137) Rebekka: Nej, nej, det er Far.
- (138) Anton: Saa, Rebekka! kom nu bare med ind.
- (139) Andersen: Rebekka!
- (140) Rebekka: Nej, nej, nej!
- (141) Præsten: Godaften, min Pige! Velkommen hertil! Frk. Madsen, gaa ind med hende i Gæsteværelset og bliv lidt ved hende. Du sover her i Nat, Rebekka!
- (142) Andersen: Rebekka, du følger med mig!
- (143) Præsten: Peter Andersen!
- (144) Andersen: Det er min Datter. Og hvis ikke dette vanartede Barn —
- (145) Præsten: Andersen, saa vil du tie. Din Datter er fyldt sine tyve Aar. Jeg fæster hende for en Maaned. Gaa ind med Frk. Madsen, Rebekka.
- (146) Andersen: Du bliver.
- (147) Præsten: Gaa saa, Rebekka, Godnat. Det siges, Andersen, at hun er forlovet med Jens til Poul Snedkers —
- (148) Søren: Forlovet med ham! naar det er mig, der har æ Ring paa.
- (149) Præsten: *Er* det Tilfældet, og det viser sig, det er noget, der duer, vier jeg dem pr. Kongebrev.
- (150) Andersen: Hvad gør du? pr....? uden min... Jeg — jeg klager. Jeg vil klage — til Provsten — til Politiet.
- (151) Præsten: Ja, Andersen, det vil du senere. Men nu vil du *gaa*. Godnat.
- (152) Andersen: Godnat.
- (153) Præsten: Og ellers — velsigne Vorherre dig, Peter.
- (154) Sylvester: Ja, saa vil vi ogg... (*De tre ud.*)
- (155) Præsten: Saa faar I have Tak allesammen for Jer Tillid og Hengivenhed. Nu kan I jo selv tænke over hver for sig, hvor meget af Jer selv i Aften I er tilfredse med. Godnat, allesammen. (*De tager Afsked og gaar.*)
Og Anton, du — —
- (156) Anton: Nej Tak, Præst, a skyller bare en lille halv kold ned gennem æ Pusterør. A skal skynde mig hjem, for hun har ingen Smaafolk bekommen endnu, æ Madamme. Men a tyktes jo, det var Synd for Ingeborg, hun skulde gaa hjem alene, og vilde jo da ogg gerne selv gratulere. Men hvad var dog dether for en Generalforsamling?
- (157) Præsten: Han troede, Datteren var her. Hvor fandt du hende?

- (158) Anton: Sølle Tøseunge, hun sad ved æ Vejkant og græd — en halv Fjerdingsvej sønden æ Præstegaard. Hun var paa Vej til dig og paa Vej hjem og turde ingen af æ Steder.
- (159) Præsten: Det var vel, du fik hende med herhen.
- (160) Anton: A tykkes — du var lovlig snar til at tage Parti i den Sag, Præst.
- (161) Præsten: Hvad mener du?
- (162) Anton: A tykkes — nej, a tykkes ingenting om en Ting, inden a har sovet paa den en Nat. I Morgen skal a komme og fortælle dig, hvad a tykkes. Saa ved a det. God ny Aar, Præst! Er du færdig, Ingeborg?
- (163) Ingeborg: A skal lige i æ Tøj.
- (164) Anton: Godnat, Præst, og Tak for i Aften.
- (165) Præsten: Næste Gang maa du gøre Besøget længere, Anton.
- (166) Anton: Det lover a dig. (*Ud.*)
- (167) Ingeborg: Tak for i Aften. Og god ny Aar!
- (168) Præsten: Jeg følger dig til Vogns. (*De ud.*)
- (169) Antons Stemme udefra: Det er koldt om æ Nætter nu.
- (170) Ingeborgs Stemme udefra: Men æ Stjerner er saa smukke.
- (171) Antons: Ja, det giver jo ingen Varme.
- (172) Præstens: Aah dog!
- (173) Ingeborg: (*ind igen*) Min lille Taske — hvor er den dog?
- (174) Præsten: (*efter*) Jeg har set den i Gyngestolen — ja, der.
- (175) Ingeborg: (*giver ham begge sine Hænder*) Lige saa lykkelig en ny Aar som den gamle Aar har været — ikke sandt, Ejnar?
- (176) Præsten: Jo, Inge, det vilde vi gerne.
- (177) Ingeborg: Og saa Tak for den gamle.
- (178) Præsten: Du maa ikke sige Tak. Det ved du jo godt. Det er mig alene, der siger Tak.
- (179) Ingeborg: A gør det alligevel.
- (180) Antons Stemme udefra: Naa, kommer du, Ingeborg?
- (181) Ingeborg: Straks, Anton. (*Hun lægger sig pludselig ind til ham. Han slipper hendes Hænder og rammer hendes Kinder ind i sine Hænder, ser hende ind i Øjnene og kysser hende*).
- (182) Ingeborg: Godnat, du.
- (183) Præsten: Godnat, lille Pige. (*Saa smutter hun fra ham*).

2. Akt: II

STUDEREVÆRELSET I PRÆSTEGAARDEN

Dagen efter.

(184) Præsten: Hvorfor er du ikke kommen til mig for længe siden, lille Rebekka?

(185) Rebekka: For de te a turde ett.

(186) Præsten: Du vil da ikke bilde mig ind, du var bange for mig?

(187) Rebekka: Nej, men for Far.

(188) Præsten: Saasaasaa! hold nu op, lille du! Nej, nej, huha, hvis Jens kommer herhenad i Dag, kan du slet ikke være bekendt at vise dig med saadan en Dryppetud.

(189) Rebekka: Gør han det da?

(190) Præsten: Sligt kan man aldrig vide. Sig mig nu bare een Ting, Rebekka, helt alvorligt og ærligt: kan I to lide hinanden, tror du, eller er det bare en Slags Pjat?

(191) Rebekka: Nej, Præst, Pjat — nej, Pjat er det ikke.

(192) Præsten: Jeg kan nok huske jer — I hørte begge to til mit første Konfirmandhold. Var der ikke lidt imellem Jer allerede den Gang?

(193) Rebekka: Nej, det var der aldrig Tale om. Det var først dengang — — men der — og saa nu — — jo, for det var saadan — te — te —

(194) Præsten: Hvordan er det saadan?

(195) Rebekka: Ja, saadan om æ Nætter, naar En ligger og ikke kan sove, og alle Ens Smaasøsken de sover, og saa æ Maane skinner ind i æ Kammers, saa kan En ikke lade det være med at tænke paa ham, selv om En vil lade det være. Alletider.

(196) Præsten: Naa, alletider.

(197) Rebekka: Og saadan siger han ogg, te han har det, i hans Breve.

(198) Præsten: Breve?

(199) Rebekka: Ja, dem lægger han om æ Nætter i æ Tørvestak vesten for æ Kær.

(200) Præsten: Og saa maa du ogsaa lægge nogen til ham?

(201) Rebekka: Jo, men dem er der nu ikke saa farlig meget ved. Men Jens, hans Breve — han kan skrive saadan skønne Breve. Den sidste har a her.

(202) Præsten: Og det maa jeg se.

(203) Rebekka: Værsgod. Ja, det er ikke saa godt med æ Tegn og med dem, der skal med Stor. Men selve æ Brev — a tykkes den er endda saa skøn.

(204) Præsten: Ja, min Pige, ja, det er det. (*Hans Stemme skælver*). Jens er god nok. Han fortjener dig, og han skal ogsaa faa dig.

(205) Rebekka: Jamen det er jo saa ren umulig. Naar Far ikke vil — — og Guds Bud siger jo da ogg, te vi skal adlyde vore Forældre.

- (206) Præsten: Hvad lærte jeg dig, da du gik til Præst, at Guds Bud siger „som i en Sum²⁴”?
- (207) Rebekka: Alle Guds Bud siger som i en Sum, at vi skulle elske hverandre.
- (208) Præsten: Og hvad betyder at elske?
- (209) Rebekka: At eje æ Solskin i sig.
- (210) Præsten: Rigtig! Flink lille Pige! kan sine Ting.
- (211) Rebekka: A har jo ikke æ Solskin i mig, naar a gør det mørk for Far og Mor.
- (212) Præsten: Solen kan ikke skinne for alle paa eengang. Det maa være Nat i Amerika, naar Dagen er hos os. Og hør nu efter, Rebekka, saa siger jeg det langsomt og Ord for Ord, saa kan du huske det og fortælle det til dine og Jenses Børn, naar de bliver i din Alder. Den ægte Kærlighed er almægtig. Der findes intet Offer, den ikke gerne bringer, ingen Lov, den ikke gerne lyder, intet Hensyn, den ikke gerne sprænger. Ingen Lænke kan holde den. Men den kan holde alle Lænker. Derfor er den almægtig. Og Livets eneste Lykke er at opleve den. Forstaar du, Rebekka?
- (213) Rebekka: Ja, ja, men — men saadan — elsker a ikke Jens.
- (214) Præsten: Nej. Men jeg tror, den er undervejs. Derfor bliver du hos mig, til det klarer sig for os, hvordan — men hvad er der nu?
- (215) Rebekka: Aa, det er saa forblandet altsammen. A kan ikke leve uden Jens — og a kan heller ikke gøre min Far imod, for a holder jo ogg af ham, holder jo lige saa meget af ham, som a er ræd for ham. Det er saa umulig altsammen, Præst.
- (216) Præsten: Barn, for Gud er alle Ting mulige. Gaa nu ind paa dit Værelse og bed til ham: giv os i Dag vort daglige Brød. Dagligt Brød — det er Kraft til at leve Livet og tage Tørnen i Dag. Saa i Morgen beder vi igen. Den Dag kan komme, da du staar Brud ved Jenses Side i Sanddal Kirke, og din Far sidder dernede og synger med af al sin Kraft paa „Det er saa yndigt at følges ad²⁵”.
— Husj, der kommer fremmede. Faa Frk. Madsen til at give dig en lille Kappe paa, saa der kan staa en Glorie om dig for Jens, hvis han smutter herhen. (*Hun ud.*)
- (217) Anton Thomsen: (*ind med Ingeborg*) Hun fik tretten, men de to er døde. Goddag.
- (218) Præsten: Tillykke med dem. Kom de i Aftes?
- (219) Anton: Alle tretten før tolv.
- (220) Præsten: Se, se, saa har vi jo Fødselsdag sammen. Velkommen! sid ned! — Det skal vi fejre. Hov, Frk. Madsen! Det var fortryllende, hvis De kunde hexe tre Kopper Kaffe med Brød. Lad vor nye Opvartningsjomfru fungere, saa vore Gæster kan se, hvilken Skønhed vi nu har i Præstegaarden — foruden den, der allerede var her.
- (221) Frk. Madsen: Gudbevares, jeg skal saamænd ikke vise mig.

²⁴*som i en Sum*: Udtrykket bruges bl.a. i N. F. S. Grundtvigs sang ”Gud-Fader udsendte sit Naades Ord” fra ”Sangværk til den danske Kirke I” (1837). [ADL]

²⁵*Det er saa yndigt at følges ad*: Kendt bryllupssalme af N.F.S. Grundtvig fra 1855 til melodi af C. E. F. Weyse (1833). [DDSO]

- (222) Præsten: Au! Men det gaar over, som Manden sagde, han laa under Exprestoget. En Cigar, Hr. Sogneraadsformand?
- (223) Anton: Jo. Men a vil ikke have af dem, du har til at byde Folk, naar de gaar.
- (224) Præsten: Du husker fejl, Hr. Kommunalbestyrer, dine mange offentlige Hverv slider paa din Huske. Det er ikke mig, der har saadan en Kasse; det er dig.
- (225) Ingeborg: Det er ret, Præst. Giv ham bare tørt paa. Han har været saadan til at drille mig i Dag. Han vil sælge den blaa hjælme Ko, du ved hende med de kønne Øjne.
- (226) Anton: Ja, det var den rette Sted at sladre. Naar hun nu giver for lidt Mælk, hvad siger du saa, Præst?
- (227) Præsten: At Anton har Ret. Vi holder ikke Køer for deres kønne Øjnes Skyld.
- (228) Anton: Ja, vi skændes æ hele Dag. Du skulde ikke have viet os, Præst. Du maa ikke have gjort det ordentlig.
- (229) Præsten: Mon ikke? Nu har det dog holdt i otte Aar. Ja, I var det første Par, jeg viede.
- (230) Anton: Og har været det kønneste til Dato.
- (231) Præsten: I hvert Fald hvad Brudgommen angaar.
- (232) Anton: Du tykkes nu ikke saa fejl om æ Brud heller.
- (233) Præsten: Begynder du at blive jaloux, Anton?
- (234) Anton: Hahaha — skal²⁶! — det har minsandten aldrig ligget til os fra Hylddal. Saa sølle har vi aldrig været gift, saa vi har haft det behov.
- (235) Ingeborg: Skal a ikke hjælpe til med æ Kaffe?
- (236) Præsten: Tak, det behøves visst ikke. Se bare, naar man taler om Kaffen, saa kommer den. — Er vor nye Husjomfru ikke net²⁷?
- (237) Anton: A tykkes, æ Øjn er lidt betændt.
- (238) Præsten: Det er den varme Kaffedamp. Ikke sandt, Rebekka? Det bliver nok bedre igen.
- (239) Rebekka: Ja, med æ Tid. (Ud.)
- (240) Præsten: Værsgod. Tag saa for Jer af Retterne.
- (241) Anton: Har Andersen været her i Dag, Præst?
- (242) Præsten: Ikke endnu. Men han kommer jo nok.
- (243) Anton: Vil du vide min Raad?
- (244) Præsten: Aah — nej — Tak.
- (245) Anton: Du skal ikke blande dig for meget op i den Historie. Andersen vil gøre dig Helvede hed; han er en haard Hund. Det er ikke klog af dig, Præst.

²⁶skal^u: Ordet er en gengivelse af vulgær eller dialektal udtale af "jaloux" (fra fransk). [ODS]

²⁷net: Tysk ord som normalt betegner et ganske tiltalende ydre, men uden egentlig skønhed. Dog kan ordet i dialekt, hvilket afgjort er en mulighed her, også bruges med et stærkere indhold fx smuk, køn. [ODS]

- (246) Ingeborg: Men naar Rebekka og Jens holder af hinanden, Anton, saa er det da ogsaa fortvivlet...
- (247) Anton: Holder af og holder af! Man skal være en skidt Person, hvis man ikke kommer til at holde af den, man bliver gift med. Det er nu min Syn. Det kan gaa ligesaa god i en Ægteskab, der starter med lidt Taar'²⁸, som i en, der begynder med alt for meget Smask.
- (248) Præsten: Hvordan har lille Kristian Peder det?
- (249) Anton: Han har det godt. Han fejler ikke andet end som en Søster. Men hun kommer jo nok. Ikke sandt, Fru Thomsen? Vi gør jo da for'et, hvad vi kan, og lægger ikke æ Hænder i æ Skød.
- (250) Ingeborg: Slip, Anton.
- (251) Anton: Er det ikke en sære Kone, a har? Hun vil ikke spørge med mig.
- (252) Ingeborg: Tænk, i Aftes da jeg bad Aftenbøn med æ Gut, føjed han selv til, da a var færdig: „Kære Far i Himlen, vil du ogsaa nok bevare æ Præst!” Han maa have hørt, det var din Fødselsdag. — Det er lige meget, hvad a har oplevet i Verden, saa er der ingenting saa dejlig som at bede Aftenbøn med sin lille Barn.
- (253) Præsten: Er der ikke?
- (254) Ingeborg: Nej, det er der ikke. For det er — himmelsk.
- (255) Præsten: Naa.
- (256) Ingeborg: Eller da næsten ingenting.
- (257) Anton: Ja, at vi fik Lov at beholde ham! du kan tro mig, Præst — a beder næsten aldrig min Fadervor, uden a tænker paa den Nat. A havde opgivet alle Ting, a regned næsten med, æ Dreng allerede var henne²⁹, saa kom du — a ved ikke — a er ikke overtroisk — a mener, at en anden Præst kunde vel ogg — alligevel: inderst inde tror a nok te a tror te uden den Bøn, du gjorde —
- (258) Præsten: Sludder, Anton. Du skal takke Gud og ikke mig.
- (259) Anton: Det er ligemeget, Præst, den Nat glemmer a dig aldrig. Og det var det, vi kom for at sige til dig i Dag: denne her Pe Andersen — du ved, a kan ikke fordrage ham — alle hans Møder og Bønner og Fordømmelser i Steden for at blive hjemme og passe hans Bedrift — og al hans Tale om „Herren”, ja, a tykkes ett, det passer sig at staa op og nævne Guds Navn for en, der ikke er lært — a under ham god nok en Dukkert. Alligevel raader a dig, bland dig ikke for meget ind i den Sag. Det er tvivlsom, om du har juridisk Ret; og der er slet ingen af os, der under Pe Andersen at give dig en Beet³⁰.
- (260) Præsten: Og hvis jeg nu alligevel — —

²⁸Taar: Egentlig "Taarer". Stavemåden imiterer en dialektal eller arkaisk udtale. [ODS]

²⁹henne: Ordet bruges dialektalt eller arkaisk i overført forstand om en person, der ikke mere er eksisterende, død. [ODS]

³⁰Beet: Fransk ord (bête), som her udtrykker det at få en bøde for tabt spil eller lide et nederlag. [ODS]

- (261) Anton: Det er min Raad. Gør saa selv, som du vil. Men det skal du vide; ihvad du end gør, skal hverken Pe Andersen eller nogen anden komme til at træde dig for nær, saa længe a har en Ord at sige i æ Sogn. Det kan du stole paa.
- (262) Præsten: Tak, Anton, Tak. — Men hvad er det? Er der koldt herinde?
- (263) Ingeborg: Det var ham — hans Skygge hen over Vinduet. Det var som den Onde selv, der kom.
- (264) Anton: Vi gaar. Eller vil du hellere, vi bliver?
- (265) Præsten: Ham klarer jeg mageligt ene — endnu da.
- (266) Anton: Saa marcherer vi da. Og faar du Brug for mig —
- (267) Præsten: Sender jeg Bud, Tak, Anton. Kom snart igen, begge to. Og hils Kristian Peder.
- (268) Ingeborg: Det skal vi. Tak for i Dag.
- (269) Anton: Du kommer jo da til hans Fødselsdag? Fem Aar. Allerede en hel Karl.
- (270) Præsten: Jo Tak, det gør jeg. Tak for Besøget. Goddag, Andersen. (*Ind med Andersen.*) Tag Plads, værsgod! Kan det hjælpe at byde paa en Kop Kaffe?
- (271) Andersen: Kaffe? Ja — Tusinde Tak.
- (272) Præsten: Værsgod. Her er et Par Kopper. Er den varm nok? Ellers...?
- (273) Andersen: Tak, den er udmærket. Ganske fortrinlig. Ja. Det blæser af Nord.
- (274) Præsten: Gør det det?
- (275) Andersen: Maaske du ett har bemærket det. Maaske du ett har været ude?
- (276) Præsten: Det tror jeg ikke, jeg har i Dag.
- (277) Andersen: Jo, det blæser af Nord, en Kende til Øster, en liden Kende til Øster. Det er gennemtrængende koldt.
- (278) Præsten: Naa, er det det?
- (279) Andersen: Ja, af denne Aarstid at være. Gennemtrængende koldt. Og Vindene staar i Herrens Haand.
- (280) Præsten: Det gør de, Peter Andersen. Var der ellers noget, du vilde mig?
- (281) Andersen: Præst, giv mig min Datter. Lad os slutte Fred. Hvad Gavn er der i, om vi to fordærver hinanden?
- (282) Præsten: Men jeg forstaar ikke. I Aftes — — —
- (283) Andersen: A har ingen god Nat haft. Jeg kan ikke udrede, hvormeget jeg blander Herrens Sag sammen med mine egne.
- (284) Præsten: Hvorfor skal Rebekka have Skandborg, Andersen?
- (285) Andersen: Det skylder jeg ikke dig Regnskab for.
- (286) Præsten: Giv mig det alligevel.

- (287) Andersen: Tror du ikke, det er Alvor for mig, alt det, jeg prædker om? Aldrig faar min Datter den vantro Vindbøjtel, hun har rendt og kærestereret med bag min Ryg. Søren er et helligt Guds Barn, og han — —
- (288) Præsten: Dine Øjne — hvor blev dine Øjne?
- (289) Andersen: Naa ja, det er en retfærdig Sag. Hvorfor saa fortie den? Søren vil sælge sin Hjemmen og blive Bestyrer paa min Gaard, mens jeg er væk et Aarstid.
- (290) Præsten: Paa et Kursus — for at blive Missionær?
- (291) Andersen: Ja, jeg vil være Missionær, Præst, for Herren har givet mig Gaver.
- (292) Præsten: Ja, Peter, Gaver det har du. Men du har ikke Gaven.
- (293) Andersen: Gaven?
- (294) Præsten: Ja, Gaven. Og saa længe du ikke har den, duer du ikke. Dør du nu, Peter, saa — (*rejser sig med et Sæt*) gaar du fortabt.
- (295) Andersen: Jeg?
- (296) Præsten: (*nikker tungt*)
- (297) Andersen: Nej, ved du nu hvad?
- (298) Præsten: Jo, for du mangler Gaven, den eneste, det ret kommer an paa. Den hedder paa Græsk Filadelfia³¹. Men det ved du ikke, hvad er.
- (299) Andersen: Hm.
- (300) Præsten: Det er Menneskekærlighed. Det er Gaven, du ikke har. Men du kan tjene dig den til. Gennem Ydmyghed. Og se, Peter, da kan du bruges.
- (301) Andersen: Faar jeg min Datter med?
- (302) Præsten: Ikke endnu. Dit Ansigt er alt for mørkt. Naar den Dag kommer, da du har ladet Gud smile Isen bort fra dit Hjerte, er hun din. Indtil da er du under Guds Vrede.
- (303) Andersen: Saa rejser jeg til Provsten i Morgen.
- (304) Præsten: Rejs med Fred, Peter Andersen.
- (305) Andersen: Jeg rejser ikke med Fred. Du har slaaet min udstrakte Haand til Side. Jeg tager det som Tegnet fra den Herre Zebaot³².
- (306) Præsten: Paa hvad?
- (307) Andersen: Jeg kan fortælle Provsten, at du staar Guds Gerning imod herude og hæmmer hans Ords frie Løb.
- (308) Præsten: Ja.
- (309) Andersen: Og jeg kan fortælle ham, at — at — ja, at —
- (310) Præsten: At?

³¹*Filadelfia*: Sammensat af "philos" (ven, kær) og "adelphos (broder) - "adelphé" (søster) og betyder gentlig "søskendekærlighed". [DSD]

³²*den Herre Zebaot*: Navnet "Zebaot" (hebraisk for "hærskarer") nævnes i tidligere udgaver af Bibelen (NT: Rom. 9,29), men i 1992 laves "den Herre Zebaot" om til "Hærskarers Herre". [DSD]

- (311) Andersen: At du havde fremmede før, da jeg kom.
- (312) Præsten: Ja, maa jeg ikke det?
- (313) Andersen: Saa kan Provsten selv spørge dig om Resten.
- (314) Præsten: Hvilken Rest?
- (315) Andersen: Faar jeg min Datter med i Dag?
- (316) Præsten: Den Dag, du tænker mere paa din Datters Lykke end paa din egen — —
- (317) Andersen: Farvel.
- (318) Præsten: Farvel, Peter Andersen.

3. Akt: III

STUDEREVÆRELSET I PRÆSTEGAARDEN

- (319) Præsten: Du skal se, Jens, han giver sig nok med Tiden.
- (320) Jens: En tykkes jo, En er en hæderlig Karl. Hvad skal En saa omvendes for? hvordan skal En saa blive?
- (321) Præsten: Du skal heller ikke omvendes, Jens. Du skal bare være din Pige tro. Og saa stole paa Gud. Saa kommer det, som det skal.
- (322) Jens: A kan ikke gaa og vente, Præst, kanske i flere Maaneder.
- (323) Præsten: Sludder, Dreng. Der er dem, der maa vente i Aarevis, vente et langt Liv, maaske dø uden at have naaet. Kan du saa ikke vente et Par Maaneder. Er du et Mandfolk?
- (324) Jens: Ja, a er. Det er netop derfor.
- (325) Præsten: Naa, naa.
- (326) Jens: Og Bendte i æ Mølle, hun vil heller end gerne.
- (327) Præsten: Den Sorg vil du vel ikke gøre Rebekka.
- (328) Jens: Nej, a vil ikke, for der er ingen andre i hele Verden end Bekke, a bryder mig om. Derfor vil a giftes med Bekke, inden — altsaa. A kan gøre alt i Verden for at faa Bekke undtagen lige at vente.
- (329) Præsten: Det er det, vi ikke kan, vi skal lære. Det andet kan vi jo. Men stol nu paa mig, Jens. Og saa har du jo da ogsaa dit Fadervor.
- (330) Jens: Ja, jo, selvfølgelig.
- (331) Præsten: Naa, det har du ikke mere. Ja, min Dreng, prøv med det igen. Tænk paa, det er ogsaa *hendes* Fadervor, og ogsaa *hendes* Gud, der hører det. — Hvad er det?
- (332) Jens: Uha, det er Svigerfar, der kører ind i æ Gaard med en Herre. Saa forsvinder a.

- (333) Præsten: Ud gennem Køkkenet du.
- (334) Jens: Jamen — min Hue?
- (335) Præsten: Pyt med den! Kom og hent den i Morgen. Saa har du Ærind igen. (*Jens ud. Præsten gaar henimod Døren, betænker sig, fatter om en Stol.*) Men Goddag, Provst Haderslev. Er det Provsten, der kommer? Velkommen herud! Værsgod, vil De ikke tage Plads?
- (336) Provsten: Tak. De har ventet mig. Ikke?
- (337) Præsten: Naa, det kan jeg ikke sige.
- (338) Provsten: Ikke det? Er det Dem ubekendt, at der er indsendt en saare graverende Klage over Dem?
- (339) Præsten: Vil Provsten ikke sidde ned?
- (340) Provsten: Om slige Ting foretrækker jeg at forhandle staaende.
- (341) Præsten: Bevares, det maa Provsten jo selv om. Men tilgiv mig, jeg har været paa Sygebesøg i Sognets nordøstlige Hjørne og er en Del træt...
- (342) Provsten: Jeg sætter Pris paa, at naar *jeg* er staaende, er den, jeg taler til, ogsaa staaende.
- (343) Præsten: Saa beder jeg Dem atter undskylde, Provst Haderslev; paa den Maade tvinger De mig jo til at sætte mig.
- (344) Provsten: Ja saa, unge Mand! saa maa jeg vel ogsaa hellere tage Plads.
- (345) Præsten: Som sagt, det maa Provsten jo selv om.
- (346) Provsten: Til Sagen. Klagen gaar ud paa, dels følgende: en ung Pige, hvem de troende Forældre vil bevare fra en grænseløs Letsindighed, har faaet Medhold af Sognepræsten og er taget i Forsvar af ham, ikke imod Forførelsen, men imod Forældrene. Er dette rigtigt?
- (347) Præsten: Fraset den subjektive Fremstilling: Ja.
- (348) Provsten: Er den unge Pige hos Dem endnu?
- (349) Præsten: Ja.
- (350) Provsten: Jeg ønsker at tale med hende.
- (351) Præsten: Hun er endnu ængstelig og forstumlet og maa lades i Ro. Jeg maa modsætte mig Deres Ønske.
- (352) Provsten: Jeg forlanger det.
- (353) Præsten: Jeg afslaar Deres Forlangende.
- (354) Provsten: Jasaa, jasaa, jasaa. Klagens andet Punkt gaar ud paa — tager Sigte paa — paa andre — rent ud sagt uhyggeligere Forhold.
- (355) Præsten: Hvilke?

- (356) Provsten: Det er mig, der skal spørge Dem, ikke omvendt. De sigtes for, at der bestaar — at imellem Dem og Sogneraadsformand Anton Thomsens Hustru Ingeborg Thomsen, født Ingvorsen, bestaar der et utilbørligt Forhold. Har denne Sigtelse noget paa sig? Ja eller nej?
- (357) Præsten: Nej.
- (358) Provsten: Hm. Hm. Kan De forklare Dem, hvordan et saadant Rygte kan opstaa?
- (359) Præsten: Ja.
- (360) Provsten: Hvorledes da?
- (361) Præsten: Det var mig selv, jeg kunde forklare det.
- (362) Provsten: Hvorfor ikke mig?
- (363) Præsten: Det angaar mit private Liv.
- (364) Provsten: Saa ønsker jeg Oplysninger om Deres private Liv.
- (365) Præsten: Provst Haderslev, kun som Embedsmand staar jeg under Dem. Som Menneske staar jeg visstnok over Dem.
- (366) Provsten: Hvad vover De? Jeg lader mig ikke fornærme af Dem.
- (367) Præsten: Det synes dog saa. (*Biltuden.*) Men hvad? Faar jeg mer Besøg?
- (368) Provsten: Vil De have den Godhed at meddele Deres Gæster, at De i Øjeblikket ikke staar til deres Disposition. Eller — eller — eller ogsaa —
- (369) Præsten: Ja, De har Ret, Provst Haderslev; det er virkelig ham. Undskyld et Øjeblik. (*Ud.*)
- (370) Provsten: Jasaa.
- (371) Præsten: (*ind med Biskop Gævø.*)
- (372) Provsten: Deres Højærværdighed — De her?
- (373) Bispen: Ja, saamænd er jeg saa. Min Distraktion, min Distraktion! Der skriver jeg til Dem om at tage herud og glemmer, at jeg selv skal have Præsteindstilling i Fartoft. Derfra kan en Bil hoppe herud paa et Par Timer. Saa rasler vi jo af. Lille Pastor, hvad er det for Veje, I holder Jer? De maa sige noget om det til Deres Sogneraad. Begge mine Nyrrer har jeg tabt.
- (374) Præsten: Biskop Gævø, De vil ryge?
- (375) Bispen: Ja, Tusind Tak.
- (376) Præsten: Og Provsten?
- (377) Provsten: Ikke nu. Ikke her.
- (378) Bispen: Naa, Pastor, kom nu og sæt Dem her i Stolen lige overfor mig og lad os snakke om Sagerne. Jeg kan saa godt huske, sidst jeg var herude, en fire-fem Aar siden er det vel, hvor alle var glade for Dem. Hvad er det nu for noget kedeligt noget, De er blevet rodet ind i?
- (379) Præsten: Synes Biskoppen, det er saa kedeligt?

- (380) Bispen: Ja, ikke? Saadan noget Sladder. Ja, jeg holder mig alene til, at De skal have været Kærest med Sognefogdens Kone — —
- (381) Provsten: Sogneraadsformandens.
- (382) Bispen: Naa ja ja. Men hvordan kan saadan noget Ævl opstaa? Jeg mener, kan De tænke Dem Humlen, de andre har brygget Giften paa?
- (383) Præsten: Ja, Biskop Gævø. Det kan jeg egentlig godt.
- (384) Bispen: Lad da høre.
- (385) Præsten: Jeg tænker mig, nogen har lagt Mærke til, at vi elsker hinanden?
- (386) Bispen: At De — — —
- (387) Præsten: Ja, at Inge og jeg elsker hinanden.
- (388) Bispen: Jamen — jamen — —
- (389) Provsten: Saa er det da ogsaa for galt. Har De ikke for et Øjeblik siden pure nægtet?
- (390) Bispen: Hvad mener De saa med — hvad er det saa at elske hinanden?
- (391) Præsten: Det behøver De, Biskop Gævø, ikke at spørge om; jeg har engang været Gæst hos Bispinden og Dem.
- (392) Bispen: Hm! Sig mig — sig mig — hvorlænge har — har dette staaet paa?
- (393) Præsten: Fire Aar.
- (394) Provsten: Fire Aar! Og intet har jeg vidst før nu!
- (395) Bispen: Det begyndte altsaa ikke straks, De kom hertil?
- (396) Præsten: Nej, for Inge aabner sig saa langsomt. Man gaar hende let forbi, een Gang, flere Gange. Men saa kan man komme, engang hun har aabnet sig. Og se, da ser man al Livets Dejlighed.
- (397) Provsten: Maa vi ikke være her.
- (398) Bispen: Hvad siger da hendes Mand til dette?
- (399) Præsten: Han er lykkelig i sin Uvidenhed. Og han er min bedste Ven.
- (400) Provsten: Hvordan vil De staa til Regnskab for den levende Guds Aasyn paa Dommemedag?
- (401) Præsten: Hvis Gud er til, er der intet, jeg bedre kan, Provst Haderslev, end staa til Regnskab.
- (402) Provsten: Hvis Gud er til?
- (403) Præsten: Ja, for jeg tror ikke, Gud er til.
- (404) Provsten: Jasaa. Nej, selvfølgelig.
- (405) Bispen: De tror ikke, Gud er til?
- (406) Præsten: Jeg vilde ønske, han var det. Men jeg kan ikke faa mig selv til at tro det. Alt for meget i Tilværelsen taler derimod.
- (407) Provsten: Hvorfor i Alverden er De Præst?

- (408) Præsten: For at hjælpe Mennesker ved at prøve paa at faa dem til at tro paa, at Gud er til.
- (409) Bispen: For De tror paa Gudstro?
- (410) Provsten: Det er altsaa Løgn for Dem det hele: Deres Forkyndelse er Løgn, Deres Liv er en Løgn?
- (411) Præsten: Det er det muligvis. Det interesserer mig ikke.
- (412) Provsten: Sandheden interesserer Dem ikke?
- (413) Præsten: Det er mange Aar siden, det Studenterproblem hørte op med at interessere mig. Sandheden kender jo ingen. Maaske er den dybeste Sandhed det højeste Liv, og maaske er den Jahves Ansigt; hvo som ser den, maa dø. — Kun det ved jeg: den Sandhed, der byder sig til, Tingene, som de ser ud til at være, den er der ikke for meget opbyggeligt ved; den maa vi bort fra, vil vi leve.
- (414) Bispen: Og saa forkyndte De en anden, en, De ikke selv troede paa?
- (415) Præsten: Hvad gjorde det, naar det hjalp?
- (416) Bispen: Og det hjalp?
- (417) Præsten: Ja, for jeg forkyndte det med Hjerte og Aand.
- (418) Provsten: Ha. Uden Troen?
- (419) Præsten: For naar jeg sad ved en Sygeseng — naar jeg stod paa min Prædikestol og saa disse Ansigter, som jeg efterhaanden kendte og vidste om, hvad hver enkelt var furet af, da tog Trangen til at hjælpe, Angsten for at skuffe — tog mig saa voldsomt, at alle mine Evner rejste sig.
- (420) Bispen: Og henrevet i Øjeblikket troede De dog paa, hvad De fik sagt?
- (421) Præsten: Andre kan jeg bedrage. Jeg er mig selv for klog.
- (422) Provsten: Menneske, har De da ingen Samvittighed? har De da aldrig følt til Anger eller dog til Lede ved dette Liv i Synd?
- (423) Præsten: Nej.
- (424) Bispen: Hvordan kan De være saa sikker, saa selvstændig, saa — saa — —
- (425) Provsten: Forhærdet?
- (426) Præsten: Fordi — ja, jeg ved det ikke — fordi der er kun een eneste Følelse i mit Bryst; den fylder det helt, saa der ikke er Plads til andet.
- (427) Provsten: Kan vi ikke lade det være nok?
- (428) Bispen: Hvor gammel var det, De var, da Deres Far døde?
- (429) Præsten: Toogtyve.
- (430) Bispen: Højesteretsdommeren døde helt pludselig?
- (431) Præsten: Far døde af en Hjertelammelse. Pengeløs. Saa maatte jeg jo afbryde alle mine løse Studier og alle mine løse Drømme. Noget stort har jeg villet være fra

mit syvende Aar, men jeg har vaklet mellem Cæsar³³, Cicero³⁴, Michelangelo³⁵ og Rasmus Kristian Rask³⁶. Nu stod jeg med-et overfor det at mangle det daglige Brød. Altsaa værsgod: vælg et Studium og end det i en Fart. Juraen fristede mig mest; men det blev Teologien, af to Grunde: mine arabiske Kundskaber, og Haabet om to Aars Ensomhed i et Præsteembede paa Landet i Ro til en Doktordisputats.

(432) Bispen: Er den saa skrevet?

(433) Præsten: Nej. Og den bliver det aldrig. For da jeg kom herud, fik jeg andet at tænke paa. At Bønder ikke var Mennesker, var jeg ganske indforstaaet med; dels var jeg jo indfødt Københavner og kendte kun Bønder fra Rigsdagen, og dels var jeg uendelig aandshovmodig.

(434) Bispen: Hvad lærte Dem saa, at de er Mennesker?

(435) Præsten: Lidelsen og Kærligheden. Aldrig vil jeg glemme min første Begravelse, en Husmandskone død i Barselseng, Mandens vilde Kys paa den Dødes blaa Mund og hans Hænders raadvilde Famlen ned over Liget, da han søgte en sidste Maade at kunne skænke et Kærtegn paa uden at kunne finde. Og hvad har jeg ikke oplevet de følgende Aar, jeg, der aldrig havde været inde paa Livet af Livet — oplevet af Sygdom og Armod, raa og forkert Elskov, Drik og Ulykker — — —

(436) Bispen: Har De det?

(437) Præsten: Fattigt er Sognet og udsat, truet af Stormen, af Havet, af Sandet, af Tuberkulose og Fanatisme og Selvopgivelse. Kun to Aar havde jeg været her, da saa jeg, dette Sogn kunde jeg aldrig svingte. Det fik gaa med Rask og Michelangelo, som det kunde. Jeg havde truffet større Ting i Verden end mig selv.

(438) Bispen: Og Gud velsignede Deres Beslutning og — —

(439) Præsten: Om Gud ved jeg intet. Men mit Arbejde er lykkedes. Megen Nød har jeg truffet, jeg ikke kunde afhjælpe, men en Del har jeg dog faaet fjernet eller omskiftet til Lykke. Men noget Slid har det jo ogsaa kostet; tidlig og silde har jeg maattet være paa Færde, og aldrig har jeg holdt mig for god til at gaa til nogen, hvor fulde af Lus de end var.

(440) Provsten: Der staar i Klagen: Gudslivet er i Forfald her i Sanddal; ved Møderne i — —

(441) Præsten: Ja, Missionen har afvist min Haand. Derfor gaar det tilbage for den, thi ene har den ikke den Føde, der kan sultne Sjæle mætte.

³³*Cæsar*: Romersk General, statsmand, forfatter og kejser Julius Cæsar (100/102-44 f.Kr.), der med en ufattelig mental og fysisk energi, skabte store landerobringer, skrev bøger og indførte politisk-sociale reformer. [BOE & DSD]

³⁴*Cicero*: Marcus Tullius Cicero (106-43 f.Kr.), romersk politiker og forfatter, der betragtes som en af de største romerske talere, der udviklede det latinske sprog og dannede forbillede for efterfølgende generationer. [DSD & BOE]

³⁵*Michelangelo*: Buonarroti Michelangelo (1475-1564), italiensk billedhugger, maler, arkitekt, tegner og digter, som har haft en stor indflydelse på vestlig kunst. [DSD & BOE]

³⁶*Rasmus Kristian Rask*: Rasmus Kristian Rask (1787-1832), dansk sprogforsker og litterat bl.a. tildelt professortitlen ved Københavns Universitet i 1818. Rask var grundlæggeren af nordisk filologi og den komparative lingvistik, men begyndte dog sine studier med at læse teologi, inden den sprogvidenskabelige interesse tog over. Skuespillets Pastor Kargo ville helst have læst jura, men valgte modsat teologien pga. af sine sproglige kundskaber (arabisk). [DSD & BOE]

- (442) Provsten: Den har De. Og det er Løgn?
- (443) Præsten: Ja, den Føde har jeg. I Nadveren har jeg kvæget³⁷ de Troendes Sjæle ved et Maaltid, der synligt for vore Øjne som Maaltid er Løgn.
- (444) Provsten: Deres Højærværdighed! jeg beder Dem; vil De ikke paatale Analogier³⁸, der er rene Bespottelser?
- (445) Bispen: Hvorfor — hvorfor brugte De Kristendommen? hvorfor stiftede De ikke selv en Religion?
- (446) Præsten: Fordi det vilde vare for længe. Og hvor skulde jeg kunne det — jeg, der ikke ejer Evnen til Tro? Men se, jeg fandt jo herude en gammel, dybt rodfæstet Respekt for Kristi Ord. Havde vi været i Arabien, havde jeg brugt Koranen. Nu var vi her. Saa rensede jeg da op om det tilføgne Væld³⁹, og se, ja, Biskop, det har danske Bønder lært mig, at i Troens Verden springer Livets Kilde. Naar alle Skæbnens Tilskikkelser⁴⁰, selv Synd, selv det at savne den, man elsker, er Visdomsveje for en fadergod Verdensvilje, o, da er Livet hele Dysten værd. Om Kristus fejled eller fandt Sandheden, ved jeg ikke. At han fandt Skønheden, det ved jeg. Dejligt at leve i Kristendommen, er den end Bedrag! Saligt, om den engang vil vise sig som Sandhed!
- (447) Bispen: Og i det Haab har De levet?
- (448) Præsten: Nej, for jeg tror, det er umuligt. Det er min Begrænsning, at jeg er Slave af Sandsynligheden. Hvorfor viser Gud sig aldrig? hvorfor kommer der aldrig En med Hilsen fra de Døde? hvorfor hader vi hinanden, hvorfor giftes Folk, der ikke passer sammen? Verdenskrigen, Titanic⁴¹ — nej, nej, nej, jeg kan hverken tro paa en almægtig Kærlighed eller et Gensyn efter Døden. Nej, jeg kan ikke. Det er mig lige saa skønt som umuligt, jeg kan ikke. Men jeg kan noget andet: faa andre til at tro paa det og glæde mig ved deres Lykke over det.
- (449) Bispen: Og saa har De staaet her Aar ud og Aar ind og givet Deres Hjerteblood for en Idé, der vel var Dem selv noget i Aand, men dog intet i Sandhed?
- (450) Præsten: Jeg har følt mig som Guds Defensor⁴². Jo mer umulig des stoltere Opgave.
- (451) Bispen: Jeg kendte engang en ung Præst, der følte det paa samme Maade i sit første Embede: Guds Defensor. Men hin unge Præst troede fuldt og fast paa sin Klient

³⁷*kvæget*: Betyder at lindre eller styrke (oprindeligt ved badning eller med omslag), jf. ”vederkvægelse”. [ODS]

³⁸*Analogier*: Græsk ord for overensstemmelse, lighed - men som ordet bruges i denne sammenhæng, fungerer det mere som ”sammenligning”. [ODS]

³⁹*Væld*: Kommer af det middelnedertyske ”welle” (kilde). Sammensat med det arkaiske eller jyske ”tilføget” danner Kargo et sprogligt billede på beboernes ”tilsandede”, men værdifulde sind. [ODS]

⁴⁰*Tilskikkelser*: Betegner det forhold, at Gud eller skæbnen udsætter en for noget, især i form af modgang, prøvelse, sorg eller ulykke. [ODS]

⁴¹*Titanic*: Det britiske passagerskib, der forliste på sin jomfrurejse Southampton-New York i 1912 efter kollision med et isbjerg, hvor ca. 1500 mennesker omkom. [DSD]

⁴²*Defensor*: Latinsk ord for ”forsvarer”. [ODS]

Uskyldighed og elskede Klienten, og derfor var det ham en Lyst og Æressag at kæmpe for ham. Deraf øste han sin Kraft og Iver. Den Opgave, De har sat Dem, Pastor, synes mig overmenneskelig.

(452) Præsten: Jeg havde jo hende.

(453) Provsten: Deres Højærværdighed, tillader De, jeg taler?

(454) Bispen: Nu?

(455) Provsten: Maa jeg bede Dem give os Lejlighed til — —

(456) Præsten: Gerne. (*Ud.*)

(457) Provsten: Jeg tillader mig da at paapege, at Deres Højærværdighed ikke optræder med den Mangel paa Forstaaelse, der er absolut paakrævet i Deres Højærværdigheds Stilling overfor denne — dette — denne Sidestykke manglende — ja, jeg mangler Ord! Hr. Pastor Kargos Optræden i dette Embede har været og er af den Art, at en hvilkensomhelst Form for aandelig Død er at foretrække for denne Form for Liv. Løgneren i hans Forkyndelse har selvfølgelig forgiftet hans Person og er blevet til Løgn i hans Liv, Bedraget overfor Gud er blevet til Bedrag overfor Verden og endt i forblindet Selvbedrag. Suspensionen⁴³ maa træde i Kraft øjeblikkelig og Indstilling til Ministeriet om omgaaende Afsættelse afgaa strax.

(458) Bispen: Lagde De Mærke til hans Øjne, Provst?

(459) Provsten: Hans Øjne?

(460) Bispen: Saa rolige, stærke, aabne.

(461) Provsten: Jeg kalder dem frække.

(462) Bispen: Han har ikke Troen i sit Hjerte.

(463) Provsten: Det kan man jo nok sige.

(464) Bispen: End ikke Haabet.

(465) Provsten: Nej, men Kærligheden — til en anden Mands Hustru. Trekanten, ja, den kødelige Kulturs beundrede Trekant, der nu først, konservativ som den sendrægtige Kirke er, indføres i Gejstligheden med denne Foregangsmand.

(466) Bispen: Troen, Haabet, Kærligheden — størst af disse er Kærligheden⁴⁴, siger Apostlen.

(467) Provsten: Deres Højærværdighed!

(468) Bispen: Dette er stort, dette er meget nær ved at være stort.

(469) Provsten: Jeg bøjer mig kun for det Store, naar det tillige er godt. Ogsaa Satan er stor.

(470) Bispen: Og hvis nu jeg — — —

⁴³*Suspensionen*: At man ikke længere kan forblive i embedet.

⁴⁴*størst af disse er Kærligheden*: Jf. NT: 1. Kor. 13,13.

- (471) Provsten: Deres Højærværdighed, tilgiv mig. Det er ikke skjult for Dem, at det var med begrænset Glæde, jeg i sin Tid erfarede, Valget var faldet paa Dem til Biskop. Jeg bøjede mig, dels fordi der ikke var andet at gøre, og dels —
- (472) Bispen: Denne Grund er fyldestgørende.
- (473) Provsten: Og dels fordi jeg tænkte, at Gud vel ogsaa kunde faa noget ud af det.
- (474) Bispen: Men det kunde han altsaa ikke?
- (475) Provsten: Det er jeg ikke sat til at dømme om. Men hvad jeg er sat til at dømme om, det er min Embedspligt. Der vilde ikke være eet rettænkende Menneske, som ikke vilde forfærdes, hvis det kom ud, hvilken Raaddenskab vi her havde holdt Haanden over, om vi gjorde det. Og Kirkens Anseelse ogsaa i denne vantro Verden er tilvisse i Forvejen sunken nok.
- (476) Bispen: Altsaa — Menneskefrygt?
- (477) Provsten: Menneskefr... jeg rækker ikke Haanden til nogen Svaghed her. Jeg kan ikke forsvare det — ikke over for min Gud, mit Land, min Samvittighed. Tænk Deres Højærværdighed paa noget saadant, nuvel, da gaar jeg udenom Dem med en Indberetning til Ministeriet.
- (478) Bispen: Kender De ikke til Barmhjertighed?
- (479) Provsten: Ikke overfor Synden.
- (480) Bispen: Og hvis jeg nu — —
- (481) Provsten: Jeg ser ingen Grund til Skaansel her. Undtagen maaske en?
- (482) Bispen: Ja, netop. Ja, hvad mener De?
- (483) Provsten: At jeg er fra Herning og De fra København ligesom denne Højesteretsdommersøn.
- (484) Bispen: Vil De veje Deres Ord, Provst Haderslev! Og naar De er færdig med at veje dem, haaber jeg til Gud, at De skammer Dem. — Saa spørger jeg Dem, har De ikke lagt Mærke til, at den, vi har med at gøre, er en dødssyg Mand?
- (485) Provsten: En dødssyg Mand?
- (486) Bispen: Ja, Provst, to voxne Sønner har jeg lagt i Graven af Tuberkulose. De har styrket mit Evighedshaab, de to. Men de har ogsaa givet mig Forstand paa at bedømme Kinder og Hoste.
- (487) Provsten: En dødsramt Mand! HAN lader sig dog ikke spotte.
- (488) Bispen: Nej, visst saa, Provst Haderslev. Er vi saa enige om at lempe ham ud af alt dette, saa varligt⁴⁵ vi kan. Pastor Kargo! Pastor Kargo! Værsaagod! Se, Pastor, Provsten og jeg er enedes om, at det med Deres personlige Forhold til Kristendommen kan Staten ikke blande sig i. Men det andet, kære Pastor, det kan aldrig gaa. Det forstaar De ogsaa selv, ikke?
- (489) Præsten: Ingen kan drive Havet.

⁴⁵varligt: Det samme som "varsomt", "forsigtigt". [ODS]

- (490) Bispen: Hør nu her, hvad jeg vil foreslaa Dem. De har visst ikke haft Ferie i flere Aar. Nu tager De Dem en paa et halvt Aars Tid. Ned i sachsisk Schweitz⁴⁶ og trave i Fjeldene.
- (491) Præsten: Jeg er ingen lille Tosse, man sender udenlands for at glemme en uheldig Forelskelse.
- (492) Bispen: Det kan ikke nytte, De maa holde Dem fra hende i nogen Tid.
- (493) Præsten: Stormen kan ingen vende.
- (494) Bispen: Saadan noget kan jo alle og enhver komme og sige.
- (495) Præsten: Men yderst sjældent med Ret.
- (496) Bispen: Sæt, hun hørte op med at elske Dem.
- (497) Præsten: (*smiler.*)
- (498) Bispen: Eller døde?
- (499) Præsten: Ja, Biskop, døde hun...
- (500) Bispen: Hvad da?
- (501) Præsten: Blev jeg ogsaa syg og døde.
- (502) Bispen: Føler De Dem da ikke rask?
- (503) Præsten: Jeg? Nu? Jo da. Hvorfor?
- (504) Bispen: De ser da heller ikke saadan daarlig ud.
- (505) Præsten: Faar jeg blot vekslet et Blik med hende, blot hver fjortende Dag, har jeg Kræfter til alt. Og et halvt Aar væk fra Sognet, det tør jeg ikke. Ingen ved, hvad der i den Tid kan ske.
- (506) Bispen: De lever vel ikke evigt. Jeg mener, engang maa jo Sognet undvære Dem.
- (507) Præsten: Er jeg død, skal jeg nok være fraværende uden Samvittighedsnag.
- (508) Provsten: De forstaar visst ikke Biskoppen. Det er et Krav, at De tager Ferie. — Ellers indberetter vi Sagen, og De afskediges. Hvad saa?
- (509) Præsten: Saa danner jeg en Frimenighed her.
- (510) Provsten: Blive her! efter at Avisernes Overskrifter — —
- (511) Præsten: Det gør ikke noget. Mine Folk vil holde ved mig endda. Thi saa skønt er dog Livet, at en af dets Love er denne, at Kærlighed avler Genkærlighed.
- (512) Bispen: Pastor Kargo, jeg giver Dem en hel Maanedes Betænkningstid. Overvej nu alle Forhold og svar mig saa, at De rejser. Saa siger vi det, ikke sandt?
- (513) Præsten: Som Biskoppen vil det.
- (514) Bispen: Og saa, kære Pastor, De unge Præst, saa ønsker jeg, at den Gud, jeg tror paa, vil betale Dem af sin Kærlighed for Deres Kærlighed til hans mindste paa Jorden.
- (515) Præsten: Jeg elsker uden Betaling, Biskop.

⁴⁶*sachsisk Schweitz*: Område i det midt-østlige Tyskland med byerne Dresden og Leipzig, der grænser op til Tjekkiet mod syd. Sachsen havde i perioden 1919-1933 status af fristat.

- (516) Bispen: Og saa vil jeg rose mig af, at De kan takke for en Øvrighed, der ikke er uden Forstaaelse.
- (517) Præsten: Ja, Biskop Gævø, Dem takker jeg, hvor takker jeg Dem for i Dag. (*Vakler af Bevægelse.*)
- (518) Bispen: Ogsaa Provsten skal takkes.
- (519) Præsten: Ja, ogsaa Provsten skal takkes.
- (520) Provsten: Jeg afviser enhver Tale om Tak.

4. Akt: IV

I PRÆSTEGAARDEN

En Maaned senere.

- (521) Præsten: Goddag, Sylvester.
- (522) Sylvester: Goddag.
- (523) Præsten: Det bliver ved at blæse.
- (524) Sylvester: Det er paa femte Dag.
- (525) Præsten: Du ser saa forpint ud, Sylvester. Det er vel Fiskerne, du tænker paa?
- (526) Sylvester: Dem ogsaa, Præst! Dem ogsaa.
- (527) Præsten: Tror du, de kommer hjem mere? — Men hvad er der, Mand?
- (528) Sylvester: Det er Vilhelm, Præst. A har jo ikke andre end som Vilhelm. Tager Vorherre ham, saa har a ingenting, ingenting!
- (529) Præsten: Hvad er det for Snak? Vilhelm er jo ikke paa Havet. Han er jo i Kongens Klæder.
- (530) Sylvester: Der er kommen en Telegram.
- (531) Præsten: (*læser det. I et Udraab*) Meningitis⁴⁷! — — Det — det kan han komme sig af!
- (532) Sylvester: Jo. Men En kan jo ogsaa miste hans Forstand.
- (533) Præsten: Og man kan ogsaa blive lige saa rask, som man var før. Det er en slem Sygdom, men den har flere Udgange. Saa er det meget værre med Hjernebetændelse. For det er den visse Sindssygdom, hvis det ikke bliver hurtig Død.
- (534) Sylvester: Er dether da ikke ogg noget Dævelskab paa æ Hjerne?

⁴⁷*Meningitis*: Kommer af det græske "meninx" (hjernehinde) og betyder faktisk hjernehindebetændelse. Pastor Kargo ved nok, at det drejer sig om en meget farlig sygdom, men han prøver at berolige Sylvester. [DSD]

- (535) Præsten: Nej, det er ikke paa selve Hjernen, Sylvester, det er ikke ved selve Storchjernen. Det er mere ved Siderne, ja, jeg kan ikke rigtig forklare dig det. — Skal du alligevel ikke derind?
- (536) Sylvester: Maren er rejst med æ Middagstog.
- (537) Præsten: Naa. Det var da morsomt for Vilhelm, at han faar sin Mor derind. Det skal nok kvikke ham op.
- (538) Sylvester: Hvis han bare kan kende hende.
- (539) Præsten: Bevares vel! hvorfor skulde Vilhelm ikke kende sin Mor? Han har jo gode Kræfter til at staa imod med. Dem har han arvet efter sin Far. Det kan da heller ikke nytte saadan at tabe Hovedet med det samme, du. Sæt dig nu ned, saa faar vi en Taar Kaffe.
- (540) Sylvester: Nej Tak, a skal ingen Kaffe have. Og a kan ingen Steder være. Og saa gaar En jo og funderer paa saa mange Ting. Og En kan komme til at tænke i sin stille Sind: En var vel ikke for haard ved æ Missionær den Aften?
- (541) Præsten: Ved hvem?
- (542) Sylvester: Æ Missionær, som de jo nu begynder at kalde ham. Pe Andersen. A var jo haard i min Mund. Ja, a har saamænd været paa Vej ud til ham i Dag. Men — n — a begav⁴⁸ det.
- (543) Præsten: Hm. Ja, Sylvester. Hvis du tror, Andersen kan hjælpe dig, saa skal du gaa til ham.
- (544) Sylvester: A tænker jo, selv om han ikke skulde blive saa gæv til Arbejde mer, saa kunde det jo ogsaa blive godt.
- (545) Præsten: Naa, Vilhelm, ja. Ja, det har du Ret i, Sylvester.
- (546) Sylvester: Og selv om han og skulde blive saadan lidt halvfjøllet, bare ikke saadan hel Indiot⁴⁹ — kunde det ikke tænkes?
- (547) Præsten: Sylvester dog, du skal se — —
- (548) Sylvester: A mener — han har jo sin Hjem at være i —
- (549) Præsten: Sylvester, skal vi bede en Bøn sammen?
- (550) Sylvester: Aah ja Tak, Præst. Det var det, a kom for. A kan saa sølle med mig selv.
- (551) Præsten: Kære Far i Himlen! Vi ved godt, vi er stakkels Syndere, der trænger til Tugt. Saa Tak da for dine Prøvelser. Men ogsaa Tak for Ordet om, at du prøver Ingen over Evne. Saa beder vi dig som Børn deres Far: Bring os den Sag i Orden! du vil da ikke tage Vilhelm fra os? Nej, det vil du ikke; vi maa faa ham tilbage lige saa sund og køn og glad, som han rejste fra os til København. Det beder vi om i Jesu Navn. Amen!
- (552) Sylvester: Præst, Præst, du beder, som om Vorherre selv sad i æ Sofa.

⁴⁸*begav*: Bruges næsten udelukkende dialektalt i betydningen: at afstå fra, at lade noget fare eller at opgive. [ODS]

⁴⁹*Indiot*: Idiot. Sylvester ved åbenbart ikke, hvordan dette fremmedord staves. [ODS]

- (553) Præsten: Det gør han ogsaa, Sylvester. Og han har hørt vor Bøn. I Morgen faar du Brev fra Maren, at Vilhelm er i Fremgang.
- (554) Sylvester: Ja, se i Morgen kan det nu ikke naa at komme. Æ Københavnstog kommer først ind, naar æ Post er kørt.
- (555) Præsten: I Overmorgen, saa har du det.
- (556) Sylvester: Nu faar du have saa mange, mange, mange Tak, Præst. Det er, lige som a gaar saa befriet. Og falder det over mig igen, kommer a tilbages. For saa kan a ingen Steder være.
- (557) Præsten: Gør det, Sylvester! Farvel! Og Vorherre være med dig! (*Sylvester ud.*)
Rebekka! Rebekka! Vil du ikke lave mig en Kop Kaffe. Og saa skal du hen til Post-bilen med det Brev til Biskoppen, du ved, jeg har snakket om. (*Gaar hen til Vinduet, staar og ser ud i Stormen.*)
Da stod han op og truede ad Vejrene og Søen, og det blev ganske blikstille⁵⁰. (*Smiler smerteligt, ryster paa Hovedet, driver op og ned ad Gulvet. Mumler igen.*)
Vaagen laa jeg nys og hørte, Stormens sorte Hane gol⁵¹. — Tak, Rebekka. Faar du dig en Taar derude sammen med Frk. Madsen?
- (558) Rebekka: Jo Tak.
- (559) Præsten: Tror du, vi snart faar Krammet paa din Far?
- (560) Rebekka: Aldrig!
- (561) Præsten: Saa tror jeg det for os begge to.
- (562) Rebekka: Ved du hvad? sommetider tænker a, om du ogsaa alletider tror saa godt, som du siger.
- (563) Præsten: Du tror da ikke, din Præst gaar og lyver for Jer?
- (564) Rebekka: Nej, ikke saadan. Men naar En er saa god i sin Hjerter, kan En ikke altid faa sig til at sige Sanden⁵².
- (565) Præsten: Man skal altid sige Sandheden, naar man ikke ved bedre. Løb saa ud til din Kaffe og snak med Frk. Madsen om din Jens. (*Rebekka ud. Præsten driver atter op og ned ad Gulvet, nipper til sin Kop.*)
Vilhelm! aah, Herre Gud! (*Driver atter rundt*) .
Aldrig aned jeg, at Elskov bød saa stærkt med Ord saa blide⁵³. (*Da staar Ingeborg i Døren.*)
- (566) Præsten: Inge, kommer du her alene paa den Tid af Dagen i det Vejr? har du Anton med?

⁵⁰Da stod han op og truede ad Vejrene og Søen, og det blev ganske blikstille: Jf. NT: Matt. 8,26.

⁵¹gol: Denne linie stammer fra Niels Møllers digt "Annabella" (medtaget i digtsamlingen "Røster" fra 1897). Digtet handler om en kvinde, der har oplevet en sommers elskov og nu bærer erindringer om den som et livslys i sig, uden på nogen måde at længes efter fornyet elskov. Hun kan i sidste vers sige: "selv om anden viv du fæsted, har jeg lykken hel i hænde". Hendes situation synes at være nogenlunde den samme som Kargos. Se det appendiks, der findes i slutningen af skuespillet.

⁵²Sanden: Betyder sandhed. [ODS]

⁵³Aldrig aned jeg, at Elskov bød saa stærkt med Ord saa blide: Verslinie fra femte strofe af Niels Møller digt "Annabella", som Kargo citerede fra få replikker tidligere.

- (567) Ingeborg: A kommer hel alene.
- (568) Præsten: Gør du, Pigebarn! velkommen da! Tusinde Gange velkommen! og Tusinde til! Du, vi giver ingen Melding i Køkkenet. Kaffen staar paa Bordet.
- (569) Ingeborg: A kan selv finde en Kop.
- (570) Præsten: Ja. Nej, tilhøjre du — lad mig, nej, tror du, du skal have det Fajancebras⁵⁴? se denne her, ja, jeg ved nok, jeg har vist dig den før, men und mig den Glæde at vise dig den igen, vidunderlig, ikke? Far har købt den engang i Paris, den har de smaa Hofdamer hos Bourbonerne⁵⁵ nippet af, — nu skænker jeg — —
- (571) Ingeborg: Hvis a nu slaar den i Stykker?
- (572) Præsten: Saa — saa vil jeg pakke Skaarene ind, og den vil være mig dobbelt dyrebar — som et Minde om — om denne Overraskelse — aah, du, jeg gik og trængte saadan til dig — nu vil jeg minsandten have mig en Pibe.
- (573) Ingeborg: Nej, Ejnar, lad være med det! saa faar du jo bare din Hoste.
- (574) Præsten: Jeg faar ikke Hoste, naar du er her. Og hvad gør saa det? Den gaar jo over igen. — Hvor er Anton henne?
- (575) Ingeborg: Han er kørende til Vardum efter en Kvie.
- (576) Præsten: Han ved da, du er her?
- (577) Ingeborg: Selvfølgelig. Hvorfor spørger du?
- (578) Præsten: Fordi, Fru Spidslærke, du sidste Gang var stukket af bag hans Ryg.
- (579) Ingeborg: Det er jo over en halv Aar siden.
- (580) Præsten: Inge! et halvt Aar siden, vi sidst har haft et Øjeblik sammen, vi to alene! Inge, Inge, Ingeste! Jeg drejer Nøglen om i Døren. Jeg vil pinedød have mig et Frikvarter.
- (581) Ingeborg: Ja, Ejnar, ja, gør det, gør det!
- (582) Præsten: Lille Pige! Lille Pige, skal vi alligevel ikke hellere lade den Dør være — hvad?
- (583) Ingeborg: Det — ved du bedst, Ejnar.
- (584) Præsten: Blev du vred paa mig? Jamen du forstaar jo nok, du kæreste ene — — —
- (585) Ingeborg: Ja, ja, ja, lad os ikke snakke mere om *det*. Tager du saa paa den Ferie, Ejnar?
- (586) Præsten: Jeg skal svare Bispen i Dag.
- (587) Ingeborg: A tykkes, du skulde tage den, Ejnar.
- (588) Præsten: Det ved jeg. Og det er første Gang i de fire Aar, vi har været forlovet, jeg er en lille bitte Smule skuffet over dig.

⁵⁴*Fajancebras*: Ordet "fajance" er fransk (faïence) og er opstået efter den italienske by Faenza, der omkring 1500 var kendt for sin keramik. Ordet bruges som betegnelse for glaserede lervarer med porøst brud. [ODS]

⁵⁵*Bourbonerne*: Det franske kongehus.

- (589) Ingeborg: Jamen — jamen du ved da godt, hvor haardt det vil være ved mig at være dig foruden.
- (590) Præsten: Jamen hvorfor — —
- (591) Ingeborg: A regner med, det vilde være saa god for dig selv.
- (592) Præsten: Hør nu, Ingeborg, mit Helbred er udmærket. Vi gaar ikke her og pylrer og lægger Mærke til, hver Gang vi pudser vor Næse.
- (593) Ingeborg: Siger du Ingeborg?
- (594) Præsten: Vel, lille Inge, saa snakker vi ikke mer om *det*?
- (595) Ingeborg: Nej.
- (596) Præsten: Du maa ikke sidde og se skævt ned for dig. For saa faar du aldrig Lov til at gaa hjem.
- (597) Ingeborg: Tykkes du virkelig, te a ser saa dejlig ud?
- (598) Præsten: Ja, Inge, det gør jeg.
- (599) Ingeborg: A kan ikke begribe, hvad der er ved mig, du tykkes om.
- (600) Præsten: Det er *det*.
- (601) Ingeborg: Uf, hvad var det for en Lyd? hvorfor skreg det saa uhyggeligt i æ Have?
- (602) Præsten: Det er saamænd bare Rævene, du. De underholder mig tit, naar jeg ikke har andre. Men nu ser jeg jo først, har du ikke lidt røde Øjne? Hvad skal det betyde?
- (603) Ingeborg: Aah, det er bare lidt Forkølelse. Anton og a besøgte i Fredags Simon Tarve paa æ Klit. Da vi saa havde spist til Aftens, begyndte Simon og Anton — aah, du ved, a kan ikke fordrage alle disse halvgrimme Ord og Historier.
- (604) Præsten: Herregud! saadan snakker jo Bønder.
- (605) Ingeborg: Saadan Tale er der aldrig ført i min Barndomshjem. — Saa listed a lige saa stille ud og løb op paa en Klit og stod og saa paa æ Hav og paa min Stjerne. Der var stille, saa højtidsfuld, saa alvorsfuld. Aah, Ejnar, da kunde En ret bede til Gud.
- (606) Præsten: Det var ved Halvtitiden.
- (607) Ingeborg: Hvor ved du det fra?
- (608) Præsten: Da mærkede jeg, du tænkte paa mig. Det var, som jeg følte dit Kys.
- (609) Ingeborg: Ejnar, Ejnar, ved du, hvor inderlig a holder af dig.
- (610) Præsten: Lille kære du, lille kære du, hvad er det saa, du er kommen for at sige mig i Dag?
- (611) Ingeborg: Det er ingenting. A har opgivet det. En anden Gang.
- (612) Præsten: Som du vil.
- (613) Ingeborg: Eller ogsaa — saa skal a sige det nu, vi er ene to.
- (614) Præsten: Kom saa med det da, Pigebarn. Men dog, du ser saa alvorlig ud! er der sket en Forbrydelse? har du brændt Gaarden af, før du løb?

- (615) Ingeborg: Aah, der er — det er æ Mand paa Hylddal.
- (616) Præsten: Hvad er der med Anton? har du forgiven ham? Fejler han noget?
- (617) Ingeborg: Nej, tværtimod, nej — han er saa glad for Tiden.
- (618) Præsten: Naa, glad, ja, og hvorfor?
- (619) Ingeborg: Han — han venter sig visst en Datter.
- (620) Præsten: En Datt — —? Skal — — —?
Naa, det — — det var jo — glædeligt for Jer.
- (621) Ingeborg: Ejnar, Ejnar! hvorfor er æ Liv saa forfærdelig? Hvorfor er æ Liv saa forfærdelig?
- (622) Præsten: Men Inge dog, lille Ingepige dog — saa, saa, saa, det er ikke forfærdeligt. Der er da ikke i hele Verden noget saa velsignet som et lille Barn. Tænk, at et syndigt Menneske faar Lov til af sit Kød og Blod at sætte Ramme om et lille Guds Billede. Tænk, en lille Pige, der ligner dig! Du vil blive saa lykkelig ved hende, Inge. Og jeg skal ogsaa nok med Tiden — jeg mener, jeg er da ogsaa saa glad ved, at al den Ynde og Renhed og Kvindelighed, der er i dig, faar Lov til at fortsættes ind i den næste Slægt — saa, saa — saa, saa — lille Inge dog, du er da saa glad for din Dreng, glad for din Kristian Peder, ikke?
- (623) Ingeborg: Det er det næstbedste, a har paa æ hele Jord.
- (624) Præsten: Der ser du. Lige saa glad vil du blive ved hende. Saa, se saa paa mig, lige ind i Øjnene, nu kysser jeg dig begge dine Taarer bort og ønsker dig til Lykke og Guds Velsignelse, du lille Madonna.
- (625) Ingeborg: A maa gaa. A skal hjem og malke.
- (626) Præsten: Ja, nu skal du hjem. Gaa saa og øv dig i at sige Gud Tak, saa kommer Lykken lidt efter lidt.
- (627) Ingeborg: Farvel, Ejnar. Tak fordi du — trods alt — holder af mig.
- (628) Præsten: Gør du Nar? Siger du mig Tak, fordi jeg trækker mit Vejr? Herud med dig. Vil du holde din lille Mund og skrubbe stort af. (*Hun ud.*) Nej, nej, nej, det kan jeg ikke. — Det kan jeg ikke. Det kan jeg ikke. (*Det banker.*) Vent et Øjeblik. Ja. Værsgod.
- (629) Rebekka: Det var den Brev.
- (630) Præsten: Brev? — Aah ja, Brevet! Ja, det er sandt, Rebekka, Brevet til Bispen. Nu skal du faa det. Jeg skal lige — aah ja, Gudskelov! I kan nok undvære mig et halvt Aars Tid, Rebekka. Tror du ikke?
- (631) Rebekka: Det bliver ikke nem.
- (632) Præsten: (*skriver*) Jeg skal nok se forinden at faa ordnet noget — for dig — og andre. Biskoppen mener jo, jeg trænger til lidt Pusterum — og det har jeg — visst heller ingen — Skade af. Sesaa, Rebekka. Der har du det. Løb nu, saa du kan naa Bilen, inden den kører. (*Hun ud.*)

(*Han op og ned ad Gulvet.*)

Aah Gudskelov! aah Gudskelov! Bort! bort fra det hele!

(633) Frk. Madsen: (*ind*) Har Præsten hørt det?

(634) Præsten: Hvilket? hvad er der nu?

(635) Frk. Madsen: Otte Fiskere.

(636) Præsten: Aah nej — aah nej.

(637) Frk. Madsen: Kun tre er bjerget.

(638) Præsten: Aah nej — jasaa. Herrens Veje er over vore Veje. — Vil De tage mig min Frakke, Frøken Madsen?

(639) Frk. Madsen: Præsten kan ikke gaa ud til Klitten nu. Saa sent og i det Vejr!

(640) Præsten: Jeg kan gaa i alskens Vejr til Verdens Ende, hvis der er Brug for mig der. Vil De løbe efter Rebekka og sige, Brevet skal standses. Naar De hende ikke, afsend saa fra Købmandens Telefon Telegram til Biskoppen: „Maa alligevel give Afkald paa den Ferie. Kargo.”

Godnat.

5. Akt: V

HOS ANDREAS SØNDERKLIT PAA KLITTEN

Maaneder senere.

Andreas sidder og spiller Kort med Sofus og Simon Tarve, hans Naboer. Kvindfolkene strikker. Sand pisker mod Ruderne. Bestandig Havets Slingren og dumpe Fald.

(641) Andreas: Jow, men der har a æ Dame.

(642) Simon: Hende kan æ Knægt vel ikke være over.

(643) Sofus: Nej, det er kun æ Husbond, der har den Ret.

(644) Simon: Hihi, saadan spiller de Faneme ikke alle Steder her i æ Sogn.

(645) Sofus: Har I skreven under paa den Liste, æ Missionær render rundt med for at faa en ny Præst?

(646) Andreas: A har ikke da.

(647) Simon: Han har ikke været ved mig endnu. Har du?

(648) Sofus: Ja, a skrev lige min Navn.

(649) Andreas: Gjorde du, Sofus?

(650) Sofus: Ja, hva? Andersen har saa tit gjort mig en Tjeneste.

(651) Andreas: Har du Klør?

- (652) Sofus: Det er ogg den eneste. Og saa en lille Hjerter.
- (653) Sofie: Far, skal vi ikke synge en Salme. Det er endda en hujendes Vejr.
- (654) Andreas: Jo saamænd. Hvad tykkes I?
- (655) Simon: Det kan vel ingen Fortræd gøre.
- (656) Sofus: Lad æ Kvindfolk synge. Saa passer vi hver vort. Du skal give, Andreas.
- (657) Sofie: Her er æ Bøger.
- (658) Sofus's Kone: Bare a kan hitte mine Brilller.
- (659) Simons Kone: A slog lige op paa „Guds Ord det er vor Arvegods⁵⁶”. Den tykkes a har saadan en skøn Tone.
- (660) Sofus's Kone: Hvad Nummer er den? — A tykkes snar, te det er Synd for æ Præst.
- (661) Simons Kone: Med hvad?
- (662) Sofus's Kone: Ja, hvad? da gamle Hanne døde nu for nys, tog de æ Præst fra Vardum til at tage hende til Alters, før hun slap.
- (663) Andreas: Det passer ikke da. A kom til æ Præst, da han kom fra æ Gaard.
- (664) Sofus's Kone: Jo, det passer god nok. For æ Kone paa æ Gaard, hun stilled i æ Dør og forbød æ Præst, te han maatte ikke gaa ind.
- (665) Simons Kone: Næi, jamen er det virkelig?
- (666) Sofus's Kone: Jo, det passer god nok.
- (667) Simon: Ja, hva? han har sgu selv været ude om det.
- (668) Andreas: Du lægger jo Ruder til. Pas dine Kort.
- (669) Simons Kone: Det kan være, du vil synge for, bitte Sofie.
- (670) Sofie: A laver lige æ Kaffe. Saa kan I to synge imens. (*Hun ud. De istemmer.*)
- (671) Andreas: Hvad er det?
- (672) Sofie: (*ind*) De hellige staar ude i æ Storm.
- (673) Andreas: Læg æ Kort til en Side!
- (674) Sofus: Nej, gu om a vil.
- (675) Peter Andersen: (*ind med nogle Mænd*) Naa, I spiller og synger for Herren.
- (676) Andreas: Værsgod og sid ned.
- (677) Andersen: Herrens Røst er i Stormen. Men I hører den ikke.
- (678) Andreas: Lad det saa være godt, Andersen.
- (679) Andersen: Vil du endnu ikke sætte dit Navn paa Listen her?
- (680) Andreas: Nej, a vil ikke. A holder mig udenfor.
- (681) Andersen: Ogsaa naar Brudgommen lukker Portene?
- (682) Andreas: Lad os være i Fred, Andersen. A har aldrig forulempet dig.

⁵⁶Guds Ord det er vor Arvegods: Salme af N.F.S. Grundtvig fra 1817 på melodien til ”Vor Gud han er så fast en borg” af Martin Luther, 1528. [DDSO]

- (683) Andersen: Ven, vi vil ikke forulempe. Vi vil drage dig op i Guds Riges Vaad⁵⁷.
- (684) Sylvester: Ja, Andreas, kom over til os. Saa faar du Fred i dit Hjerte trods Stormens Brag.
- (685) Andreas: Vil I have en Taar Kaffe?
- (686) Andersen: Over det halve Sogn har skrevet under. Hvorlænge vil du staa Herren imod?
- (687) Andreas: A skriver ikke under. Han er en god Mand.
- (688) Andersen: Kalder du den Skørlevner for —
- (689) Andreas: Det er ikke bevist. Det er der ingen, der har set.
- (690) Sofie: Nej, der er ikke. Ved du det! Det kan være, det er en enesten Løgn og Lort, du render omkring med!
- (691) Andersen: Genstridige Mennesker! Bespotter I Herren? Hvad er Jer Kristendom? Lidt Salmesang spækket med Kortspil og Eder. Forblindede er I, I vil dyrke paa een Gang Korsmanden og Klør Knægt. I flyver mod Afgrundens Gab paa Syndens Dødssejler med Satan til Kusk. Tror I mig ikke? Skal jeg raabe til Herren, at han stadfæster mit Ord, som han har gjort det andre Steder i Sognet?
- (692) Sylvester: Ja, det er visst, han har.
- (693) Andersen: Denne Mand stod Isaks Rædsel⁵⁸ imod, og Herren lagde sin Haand paa hans voksne Søn, nu er han Jord i Jorden, og hans Sjæl er stedet for Gud. Malene Vibfeldt — hun jog os med Haan af sin Gaard; bagbundet sidder hun nu i en Stol og skriger ved Dag og Nat. Vore Fiskere gik ud paa Dybet, og Dybet brast; end ikke de afsjælede Kroppe gav Herren i vor Haand. Vil I flere Tegn? Hører I ikke Afgrundens Aander hyle derude i Stormen efter Rov?
- (694) Andreas: Andersen, Andersen, tys, du er ude af dig selv.
- (695) Andersen: Ser I da ikke i Krogen der, i det mørke staar den Onde og gotter sig — paa Lur efter Sjæle. Paa Knæ! anraab om Guds Frelse af Naade — hør Havet brøler! Døden har sat sit Net. Ved Midnat vil Satan hente Drætten⁵⁹. Hør, hans Engle fra Helvede river i Døren, de er sultne, de kommer! Paa Knæ!
(*Døren tørner op i Blæsten, en Mand ind. Selv Mændene udstøder et Raab. Andersens Knæ slaar imod hinanden*).
- (696) Præsten: Godaften, Men hvad — hvad er der? Hvordan er det dog, I ser ud. Hvad er der sket?
- (697) Andreas: Der er ingenting sket.

⁵⁷Vaad: Ordet "Vaad" eller "vod" betegner et større poseformet garn til fiskefangst, som under fiskeriet bevæges gennem vandet hen over bunden i modstning til almindelig garn, jf. udtrykket "at trække våd". [ODS]

⁵⁸Isaks Rædsel: Isak, den anden af det gamle Israels tre patriarker, der skildres i 1. Mosebog, var søn af Abraham og far til Jakob og Esau. Pe Andersen refererer i denne sammenhæng til fortællingen om Isak, der for sin faders hånd på Guds bud skal ofres, jf. GT: 1. Mos. 22, for ikke at have adlydt Guds befaling.

⁵⁹Drætten: Fiskefangst med garn eller vod. [ODS]

- (698) Præsten: Men hvorfor ser I da saadan ud? Noget maa der være! Hvad er det?
- (699) Sofus: (*finder sig selv*) Vi troede, det var æ Dævel!
- (700) Præsten: Naa. Holder I Møde? Venter I ham?
- (701) Andersen: Hvad vil du, Præst?
- (702) Præsten: Havet lød saa hult fra Sønder. Jeg stred mig derud. Ganske rigtigt: der er Fare for Dæmningen paa det nye Stykke.
- (703) Simon: Der er jo Vagt derude. Lars og Thorvald —
- (704) Præsten: Ja ja, de takkede Gud, at jeg kom. De turde ikke forlade det. De bad mig hente Jer hurtigt. Vi maa have Sække med.
- (705) Andreas: Ja, saa maa vi te'en.
- (706) Andersen: Rør jer ikke!
- (707) Præsten: Hvad Galskab?
- (708) Andersen: Den, der sender Stormen og styrer Søerne, er vel mægtig til at bevare os. Og vil han ramme os med sin Vredes Tugt, hvo løfter da Armen imod ham?
- (709) Præsten: Skynd Jer nu blot, Andreas!
- (710) Andersen: Herrens Aand er over mig. Guds Forbandelse mod hver den, der følger Forargeren.
- (711) Præsten: Gale Menneske! Var din Mund! Saa gaar I!
- (712) Andersen: I rører Jer ikke!
- (713) Præsten: Tøver I? Er I alle fra Sans og Samling? Vil I svigte Jere to Naboer derude? Jeg stævner Jer til Regnskab for Guds Trone for de to Liv.
- (714) Andersen: Du kan ingen stævne, for du er stævnet selv.
- (715) Præsten: Sofus, Simon, Jer kender jeg da. I regner da ikke med dette rasende Menneske?
- (716) Simon: Nej — nej, paa det Lag⁶⁰.
- (717) Sofus: Men hvad? de hytter sig nok derude.
- (718) Præsten: Jasaa! Nu slaar alting sammen om mig. Er det derfor, at jeg i Aar efter Aar — — — javisst, I er ogsaa blevet stærkere, men det er til Vanvid og ikke til Godhed. Jeg siger jer, hvis I i denne Nat — — da skal, da skal Gud Almægtige — — — (*Hoster.*)
- (719) Andersen: Guds Dom er over ham. Se: Blod! han spytter Blod!
- (720) Præsten: Jeg spytter Blod — ja — Gud tilgive Jer — *jeg* gør det gerne — — aah ja, jeg spytter Blod — det er visst Begyndelsen til — — saa, mine Venner — saa gaar I — ikke?

⁶⁰*paa det Lag*: Talesprogsudtryk der egentlig betyder ”på den måde”, men som i nægtende sætninger bliver brugt som en slags forsikring: aldeles ikke, tværtimod, langtfra. [ODS]

- (721) Jens: Faneme jo, nu gaar vi.
- (722) Andersen: Bliv!
- (723) Andreas: Ja. Nu gaar vi.
(*De begynder at gaa.*)
- (724) Andersen: I bliver her — jeg vil — vi, Guds Børn — — jeg siger Jer: (*Nu er alle ude.*) Herren skal standse Jer.
(*Konerne ud ad Køkkendøren*) .
- (725) Præsten: (*ene med Sofie*) Maa jeg — sidde lidt alene — med lukkede Øjne. Det gør saa godt.
- (726) Sofie: Om to Minutter skal a komme med lidt dejlig varm Salep⁶¹. Og her har du en Gran Honning med det samme. Det linder. (*Ud*) .
- (727) Præsten: Det linder. Ja Tak, min Pige. Det linder.
- (728) Sofie: (*i Køkkenet*) Jo, han er derinde. Gaa bare ind.
- (729) Anton: Naa, Præst, nu fandt a dig.
- (730) Præsten: Har du ledt?
- (731) Anton: A har været i æ Præstegaard. Der mente de, du var gaaen til æ Hav. A vilde gerne, te du skulde komme og døbe en bitte Pige ved mig.
- (732) Præsten: Har du faaet en Datter? Tillykke, du. Det — glæder mig. Og — det er gaet godt?
- (733) Anton: Jo, men det holdt haard. Vi har baade haft Doktor og Jordemor. Derfor tænkte vi, selv om hun er dygtig og velskabt nok, te det var bedre at faa hende døbt med det samme.
- (734) Præsten: Jeg skal bare først have et Par Draaber varm Hyldete — eller hvad det var. Saa er jeg parat til at følge. Hvor er jeg dog glad, at du har faaet dig en Pige, Anton.
- (735) Anton: Det kan du tro, a er ogg.
- (736) Andersen: (*er uset traadt frem i Døren*) Og hvis er saa Barnet?
- (737) Anton: Hvad siger han?
- (738) Andersen: Jeg siger: hvis er saa Barnet? er det ikke paa Tide, du faar at vide, at din Præst og din Kone har ført dig bag Lyset i de sidste fem Aar?
- (739) Anton: Hvad siger han? hvad bilder den forløgnede Helvedhund sig ind? Kan du faa de Ord ned gennem Halsen igen?
- (740) Andersen: Lad Præsten svare!
- (741) Anton: Det behøver han ikke.
- (742) Præsten: Og om jeg nu sagde dig, Anton, at Manden har Ret, Inge og jeg har bedraget dig, hvad gjorde du saa?

⁶¹ *Salep*: Arabisk ord (sahlab) for et stivelseagtigt stof, udvundet af visse planters rodknolde, der tidligere blev anvendt i opløst tilstand i saftsuppe, som middel mod bl.a. diarré. [DSD]

- (743) Anton: Saa — saa — saa slog jeg dig denne her ind i Synet. Forstaar du?
- (744) Præsten: Anton, saa slaa mig da.
- (745) Anton: (*staar stadigvæk med Haanden løftet, saa begynder den at dirre og synke*)
- (746) Præsten: Se, der er Saleppen. Nu drikker jeg den. Og saa maa vi hen og døbe Jer lille Pige, Ingeborgs og din. Bagefter vil vi to snakke sammen om alle Ting. Jeg har opsat det altfor længe. Tak, Peter, at du hjalp Anton og mig til at faa talt ud, før det bliver for silde.
Hvad skal hun hedde, den lille Stjerne, Gud har tændt paa din Himmel i Nat?
- (747) Anton: Hedde? det ved a — det husker a ikke —. Hedde — var det ikke — Birgitte?
- (748) Præsten: Birgitte? Det hed jo din Mor; det er et dejligt Navn. Kom, Anton, saa ager⁶² vi sammen.

6. Akt: VI

SOVEVÆRELSET I PRÆSTEGAARDEN

En Maaned senere.

- (749) Rebekka: Ligger du ikke for lav med æ Hoved, Præst?
- (750) Præsten: Tak, Rebekka, det er saa godt, som det er. Saa kan jeg se Skyerne sejle forbi derude. Det er dejligt at se alle de Skyer drive forbi.
- (751) Rebekka: Kan a slet ikke gøre noget for dig, Præst?
- (752) Præsten: Jo. Du kan lade være at græde. For du skal se, alt ordner sig. Jeg har sendt Bud til din Far — — —
- (753) Rebekka: Jamen a vil ikke have Jens mer.
- (754) Præsten: Vil du ikke have Jens?
- (755) Rebekka: Nej, for han blev omvendt i Aftes.
- (756) Præsten: Jamen det gør da ikke saa meget. Det kan jo være, det er godt, eller ogsaa, at det gaar af ham igen. Det er ligemeget. Jens er god nok, og I skal nok faa det godt sammen. Hils ham fra mig, og sig ham det. — Er det Posten derinde?
- (757) Rebekka: Nu skal a se. (*Ud.*)
- (758) Præsten: (*ligger ene, tæller Fingrene paa sin højre Haand*) Kære Gud, kære Gud, hvis du nu var til, aah, hvis du nu var til, saa sendte du Anton og Inge til mig, i hvert Fald Anton. Det er saa svært at dø uden. Kære Gud, hvorfor er du ikke til? Forstaar

⁶²ager: Jf. det græske "ágein" (bevæge fremad). I rigssproget er ordet blevet fortrængt af "at køre", men bruges stadig i forældet eller poetisk sprogstil og i dialekter. [ODS]

du, lille Inge, da Daaben var ovre, gik han og jeg ind i Jer Dagligstue. Der forklarede jeg ham det hele, men han sad blot og stirrede frem foran sig med dette kridhvide Ansigt. Til sidst maatte jeg gaa. Og nu har jeg ligget her en Maaned, har ingenting hørt fra Jer, ved ingenting. Det er, som om dette kridhvide Ansigt vil følge mig ned i Graven.

(759) Andreas: (*ind*) A tykkes — a vilde lige sige dig Tak, Præst.

(760) Præsten: Men er det dig, Andreas?

(761) Andreas: Vi har saa meget at sige dig Tak for allesammen, og det bliver jo ikke bedre af, te det bliver ikke gjort. For du har været os en god Mand, saa god, saa god.

(762) Præsten: Tror du, Andreas?

(763) Andreas: Nu er der vel dem, der dømmes dig haard. Men a siger, han er en god Mand; han har ingen Fejl. Men Fejl skal vi alle have. Saa fik han denne ene.

(764) Præsten: Tak, Andreas.

(765) Andreas: Nu faar du det godt. De bliver bedre ved dig derovre end her.

(766) Præsten: Farvel, Andreas og lev vel! (*Andreas ud.*)

(767) Præsten: Var der nogen Breve, Rebekka?

(768) Rebekka: (*ind*) Der er en stor, gul Konvolut fra æ Kirkeministerium.

(769) Præsten: Aah det! det lægger vi bare til Side. Det naaede mig altsaa, inden — inden det var for sent. Ja, Biskoppen er en god Mand; han har forhalet det, det han kunde. Det lægger vi bare til Side, det betyder jo ingenting nu. Og gør mig alligevel lidt fattigere, — men hvad er det andet, du har?

(770) Rebekka: Det er den Andragende om Høfder.

(771) Præsten: Giv mig Pennen, du, og støt mig lidt. Se, se, ja det er sat godt op, saadan noget gør Anton saa klogt. Ejnar Kargo —, det maa da hjælpe, naar en død Mand beder for de levende. Har An — Har Sogneraadet sendt det med Posten?

(772) Rebekka: Anton er visst saa optaget i denne Tid saadan med forskelligt. Ellers var han nok kommen med den selv.

(773) Præsten: Det var han sikkert, ja, ganske sikkert. Aah nej, hvor er jeg dog træt. (*Rebekka ud. Han fingererer med Konvolutten*) . Nej, jeg vil ikke! (*bryder den som i et Haab. Tørrer Sveden af Panden. Kommer saa til at smile*) . Ja, selvfølgelig: paa Grund af Tuberkulose. Og med Pension. (*Til Krucifixet paa Væggen*) . Kære Herre Jesus, dig købte Far i Paris det sidste Aar, han levede, paa en Auktion for 500 Kr. Det var billigt. Du er mer end det dobbelte værd.

Har du ogsaa afskediget mig?

Men Anton, er det virkelig dig, der kommer. Eller er det bare min Feber, der —? Nej, det er dig. Men hvor du har tabt dig! Har det været saa haardt for dig, Ven?

- (774) Anton: (*ind*) A vidste ikke — a vidste ikke, du var saa syg. Saa var a kommen før. Omendskønt — a evned det ikke. A maatte gaa det hele igennem i min Hoved alle dem Gange.
- (775) Præsten: Og nu kommer du?
- (776) Anton: Nu kommer vi — ja!
- (777) Præsten: I?
- (778) Anton: Ingeborg er derinde. Men a maa selv tale med dig først. Æ Doktor han sagde, du trænger til Glæde selv, du har ofret dig alt for meget for andre.
- (779) Præsten: De Læger, hvor er de dumme, naar det gælder aandeligt Liv. Ofre sig — Glæde selv!
- (780) Anton: Du mener, te det er en Glæde at ofre sig. Det er det ogg. Ofre sig for en, man holder meget af — to, man holder meget af.
- (781) Præsten: 3 mener du.
- (782) Anton: Nej, a mener — a mener to — ja, a har jo grubliseret og grubliseret. Og se, Præst, ham Kristian Peder og saa den lille Birgitte — aah, hun er saa sød en bitte en, hun ligner saadan min Mor — saa er det a tænker, te hvis a har dem, te hvis a maa beholde dem to, saa kan a nok holde æ Liv ud, det *maa* kan gaa. Og saa kunde Ingeborg og du — ja, for nu om Dage kan der jo faas Skilsmisse.
- (783) Præsten: Kære gode Anton, Gud velsigne din ærlige Sjæl! Har du nævnt det med eet Ord til hende?
- (784) Anton: Vi har talt ud om alle Ting. Men ikke om æ Skilsmisse — ikke endnu.
- (785) Præsten: Saa nævn det aldrig. Heller ikke efter min Død. Livet knytter for svære Knuder til, at de kan løses saa let, de, der tror det, bedrager daarligt sig selv. Nej, Anton, nu er jeg snart omme —
- (786) Anton: Men hvis a kunde vende din Sygdom! du har dog frelst min Dreng, og du har —
- (787) Præsten: Og saa bliver alting godt imellem Jer to. Jeg mærker jo, du holder stadig af hende som altid. Saa stræk dig kun til det yderste af din Begrænsning for at forstaa hende; spadser lidt med hende i Maaneskin, og lad, som om du synes, det er kønt; kør hende til Byen, naar der er Teater, saa skal du se, hvor godt I faar det sammen, I to — I fire!
- (788) Anton: Maa hun da ikke — være lidt ved dig i denne Tid, indtil du bedres noget — saadan en Par Timer om æ Dage?
- (789) Præsten: Giver du mig Lov til det, du gode, gode Menneske? Aah, giv mig lidt — aah — —
- (790) Anton: Ingeborg, skynd dig, kom, han — gaar bort.
- (791) Præsten: Nej, ikke saadan uden videre, bare lidt at drikke, lidt Saftevand. Tak, Inge, Tak. Se nu hvor Solen skinner ind til mig. Alle Skyerne er drevet væk.

- (792) Anton: A kommer igen og henter Ingeborg om en Time. Hun skal jo hjem til den bitte.
- (793) Præsten: Anton, jeg har skrevet et Par Breve til Malene. Læs dem for hende, naar hun faar lidt klarere Stunder. Sælg mine Ejendele og faa lidt rigeligt for det og fordel det mellem Fiskerenkerne. Vil du klare det?
Og saa Farvel, Ven Anton. Ordet Tak er en fattig Æske, men mit Hjerte ligger i den. — Du har det bedste Hjerte paa Jorden, derfor har Gud kunnet give dig den bedste Kvinde paa Jorden til Kone. Vorherre velsigne Jer begge. (*Anton tager den slappe Haand taus og gaar.*)
(*Uret tikker.*)
- (794) Præsten: Han er saa god, Inge. Begavet ogsaa. Og dygtig. Prøv at forstaa ham, saa langt du kan, helst lidt længer, hans Interesser for Regnskaberne, hans Stolthed ved hans Høveder og Grise, og plag ham ikke for meget med Ture og Vers. Aah, den gode, gode Anton — at du er hos mig, Inge! At han under mig saa rig en Død! — Skal vi gaa en Tur ned over Engene sammen? Saa pludrer du som sædvanlig. Prøv!
- (795) Ingeborg: Mærk, hvor her lugter af Timian! hør, hvor æ Gedder slaar i æ Vand, se dog de levende Ringe, og æ Vibe danser i æ Luft, og æ Sø er blank, der leger alle de smaa Dyr og alle de smaa Planter, alt det, der er saa bitte, saa det slet ingen Navne har, og æ Sol skinner og gør det altsammen saa dejlig. Men nu faldt den ned i æ Havbjerger, se bare, der gaar Ild i æ Klitter, saa æ Gnister flyver henover æ hele Himmel og sætter sig fast. Nu er æ Sol henne, men den er her endnu, for alle æ Stjerner stammer fra den, og de spejler sig i æ Sø, saa En snar ikke ved, hvor æ Himmel er skønnest, i æ Sø eller oppe ved sig selv.
- (796) Præsten: Deroppe du. Deroppe skal Stjernerne søges. Skønt — dine Øjne — naar de spejler sig i mine — vi har Øjne sammen, tror jeg, jeg ser med dine, fra den Dag af blev Jorden skøn. Inge, naar jeg er død, vil de fortælle dig, at du er en Synderinde, og du skal angre, og hist op og her ned. Jeg beder og besværges dig ved disse sidste Slag, mit Hjerte slaar, aldrig at glemme, at den Maaneskinstime paa Klitten, da jeg greb din Haand, og du vendte dig bort, og jeg holdt fast, til du vendte dig atter og gav mig den anden ogsaa, da — ja da, oplevede vi Gud. Og at vi siden har været tro mod den Aften, vil han rose os for paa Dommens Dag. Inge, det glemmer du aldrig.
- (797) Ingeborg: Ejnar, tror du, a glemmer dig?
- (798) Præsten: Nu skyder jeg Jordens tungeste Dyne tilside. Aah, en Septembormorgen! Jeg ser mig om efter dig. Der staar du jo og plukker en Rose af din egen Grav. Saa tager vi hinanden i Haanden og gaar frem for Vorherre. Han undskylder den lille Fadæse paa Jorden⁶³ og lover os, at kommer vi igen i Morgen, vil han vie os selv. Næste Dag træder vi Arm i Arm ind i Himlens Domkirke, du i den simple gule Kjole, du havde paa den Aften, jeg kyssede dig første Gang.

⁶³den lille Fadæse paa Jorden: Ingeborgs og Kargos jordiske affære.

Saa tilspørger jeg dig, Inge Ingvorsen: vil du have Ejnar Kargo, som hos dig staar, til din Ægtemand?

(799) Ingeborg: Ja.

(800) Præsten: Vil du elske og ære ham og leve sammen med ham i al den Lykke, jeg Gud Almægtige vil tilskikke Jer, som en Ægtehustru bør leve med sin Ægtemand her, hvor intet skiller Jer ad?

(801) Ingeborg: Ja.

(802) Præsten: Saa giver hinanden Haand derpaa.

Aah, Elskede, ja, det Smil gennem Taarer, du skænker mig nu, er mere end Livet og Døden værd. Nej, ikke græde, bliv ved at smile. Hvad er der at græde for, naar Gud er til? Og det tror du jo dog?

(803) Ingeborg: Ja, Ejnar, det har du lært mig at tro. Først Mor — og saa du. Aah, Ejnar, din stærke Gudstro, den har baaret dig gennem det altsammen. Bed nu om, at den ogsaa maa bære mig.

(804) Præsten: Ikke min, men din egen skal bære dig. Se nu smiler han ogsaa, han derhenne paa Korset. Dit Smil og hans Smil — det er Lys over Lys — en Glans omkring mig — der klares en Gaade for mig — taler han ikke, den Døde dernede, hvad var det, han sagde? han talte til mig: han sagde, han sagde: „Om *du* tror paa *mig* eller ikke, lad fare, *jeg* tror paa *dig*.”

(805) Ingeborg: Rebekka! Rebekka! ring efter Doktoren!

(806) Præsten: Inge, hvor er du!

(807) Ingeborg: Her, Ejnar, her!

(808) Præsten: Ja, nu ser jeg dig. Dit søde Ansigt, for sidste Gang. Første Gang, jeg saa dig, da havde jeg kendt dig i over 3 Aar, du sad med din Dreng paa Armen i Solnedgangen; den Aften forstod jeg, hvorfor Gud valgte en Landsbypige til at føde sin Søn. Farvel da, du kære — —

(809) Ingeborg: Nej, nej, nej!

(810) Præsten: Men Inge dog!

(811) Ingeborg: Ikke dø i Dag, bare ikke i Dag! For hvad saa i Morgen? Ikke dø i Dag!

(812) Præsten: I Morgen skal vi jo ses igen. For første Gang rigtig ses. Tak, Inge, for hvert Haandtryk, hvert Øjnenes Kærtegn, hvert livstedt Kys. Inge, min Inge, min i al Evighed, ind i Døden velsigner jeg dig, velsigner jeg dig for Livet.

(*Hun kaster sig hulkende over hans Lig.*)

Appendiks I dette appendiks er gengivet væsentlige udeladelser i sjette akt, og som supplement gengives Niels Møllers digt *Annabella*.

Det, der er markéret med rødt, er ikke medtaget i *Mindeudgave: Kærlighed og andre Skuespil*, men forefindes i instruktørbogen og sufflørbogen på Det kgl. Teaters bibliotek som tekst, der er overstreget. Kun væsentlige overstregninger er medtaget og kun dem fra sjette akt. Repliknumre er tilføjet, hvor de matcher replikker i sjette akt.

— — —

(766) PRÆSTEN: Farvel, Andreas og lev vel! Jeg hilser Stine fra dig og siger, du kommer om lidt!

ANDREAS: Aah jo, aah jo. (*Andreas ud.*)

— — —

(787) PRÆSTEN: ... kør hende til Byen, naar der er Teater, og lad jeres lille Pige læse Bøger, Drengen maa du selv beholde; saa skal du se, hvor godt I faar det sammen, I to — I fire!

— — —

(793) PRÆSTEN: Anton, jeg har skrevet et Par Breve til Malene Vibfeldt. Læs dem for hende, naar hun faar lidt klarere Stunder. Hils Sylvester og ønsk ham Fred og Glæde paa de Veje han nu gaar – hans glade Latter har tit gjort mig godt. Sælg mine Ejendele, det er jo ikke meget værd undtagen de Par Ting jeg har efter Far, sælg det ved Auktion og faa lidt rigeligt for det og fordel det mellem Fiskerenkerne. Vil du klare det?

ANTON: Præst, Præst, vi vil ikke af med dig i mange Aar endnu.

PRÆSTEN: Og saa Farvel, Ven Anton. Ordet Tak er en fattig Æske, ...

— — —

(796) PRÆSTEN: ... blev Jorden skøn.

(*Andersen ind*)

INGEBORG: Hvad vil du her?

PRÆSTEN: Velkommen skal Andersen være mig. Nu maa Jens og Rebekka –

ANDERSEN: Herren bød mig gaa. Jeg (A) bad mig fri. Jeg (A) har knuget mine Hænder, saa det knaget. Men jeg (a) *maatte* af Sted.

PRÆSTEN: Men det er da saa smukt af dig. Jeg har jo selv sendt Bud.

ANDERSEN: Jeg (A) kommer ikke for at drøfte jordiske Ting med dig, Præst, jeg (a) har været for haard, aldrig forsøgt med det smeltende. Omvender du dig ikke, staar jeg (a) med Ansvar og Skyld. Præst, Præst, du kan ikke ligge og dø i din Synd.

PRÆSTEN: Min Synd! Aah, Andersen, der er Ting her i Verden, der gaar over din Forstand og over alle Indre-Missionærers Forstand, og de Ting er alligevel rigtige. Hvis din Datter – –

ANDERSEN: Herrens Faderfavn er lukket Jer alle, der –

PRÆSTEN: Hys! ikke raabe! Jeg ønsker saa meget godt for dig, Andersen. Mest, at du maa blive stille og tænke varligt. Vil du ikke det, beder jeg til Gud, at du (maa faa Kræft, som din Fader havde det, og dø), maa dø, som din Fader gjorde, før du gør for megen Fortræd. Helst – være Vorherre med dig! – Inge, vil du lukke Andersen ud?

INGEBORG: Ja.

ANDERSEN: Kvinde, du skal vide

INGEBORG: (Ja, en anden Gang. Saa). Du maa gaa nu. (*Han ud*)

(796) PRÆSTEN: Inge, naar jeg er død, ...

— — —

(797) INGEBORG: Ejnar, tror du, a glemmer dig? Men nu skal du ligge hel stille, saa skal a læse for dig! Hvad skal det være? En Salme? Eller en Sted i æ Bibel?

PRÆSTEN: Hvad du skal læse? Det ved du jo godt. Den ligger der. (*I Instruktørbogen er det ændret til: De ligger der, Niels Møllers velsignede Digte.*)

INGEBORG: Vaagen laa jeg nys og hørte – (*og hun læser videre af Niels Møllers skønne Digt Annabella*) (*Med blyant tilføjet: Slutn. af 1. Vers: mens jeg vandrer myg og ene i min Faders Urtegaard.*)

PRÆSTEN: Er jeg død allerede? Er det i Paradiset, du sidder og læser for mig Jordens dejligste Digt?

INGEBORG: (*læser videre*) Sover du Ejnar?

PRÆSTEN: Ja, jeg sov. Har sovet længe, længe. Nu vaagner jeg og skyder ...

(798) PRÆSTEN: Nu skyder jeg Jordens tungeste Dyne tilside. ...

— — —

(812) PRÆSTEN: Inge, I Morgen skal vi jo ses igen. For første Gang rigtig ses. Inge, i alle andre Forhold er det mig, der har baaret Livet, men i din Kærlighed har Livet baaret mig. Tak, Inge, for hvert Haandtryk, hvert Øjnenes Kærtegn, hvert livstedt Kys. Inge, du Barn og Kvinde, lige dejlig i Sjæl og Legem, Inge, min Inge, min i al Evighed, ind i Døden velsigner jeg dig, velsigner jeg dig for Livet.

(*Hun kaster sig hulkende over hans Lig.*)

— — —

Niels Møller: *Annabella*

Al min sans er fuld af sommer, solberust i sene høst,
for den lyse vang jeg mindes, hvor de gyldne blomster står,
og den brune fugl, der røber, hvad den tyste lund fordølger;
og det lette hav jeg kender, hvor det leger under kyst,
for jeg gøs og lo og brødes, båren frem af bløde bølger,
og de køle vover skylled mod et hedt og højnet bryst;
søens rene, salte ånde dufter i mit lange hår,
og en lyd af havets sange som en lokkeleg mig følger,
mens jeg vandrer myg og ene i min faders urtegård.

Se, kastaniens blade gulner, — hånd af lig med mulden lugt,
fra sin stængel mødig drysser rosen vissen, våd og brun,
og de spæde vinløvrødder feberødt ad muren flyder,
faldet løv i græsset gemmes, sort og skørt af fæld og fugt.
Ej jeg sørger, om det mistes; bedre gave høsten byder:
se, med røde kinder vinker æblets gyldenblege frugt,
grønlig-hvid den fulde fersken lyser gennem tætte dun,
og en sød og saftig pære af en mosset gren jeg bryder,
og jeg går og smiler stille under himlens grå pavlun.

Vågen lå jeg nys og hørte, stormens sorte hane gol,
det er tegn, at året vissent hælder mod sin frosne grav,
dog, om lyset selv forødes, ej min sommerlykke svinder,
Elskov lever i mit hjærte, Elskov er min tankes sol!
Se, han byder for min vilje, og med stærke bånd han binder,
ydmyg bad han, mens jeg lytted, og det lød, som han befol.
Hvor kan jeg med spæde hænder drive bort det dybe hav? —
Jeg, som længes dig i møde, medens lange timer rinder,
til, hvad nys jeg nød, jeg nyder, og jeg giver, hvad jeg gav.

Ræd jeg vendte bort mit åsyn, jorden gynged for min fod,
da du elskovs røde rose bleg og sitrende mig bød;
ej jeg voved den at plukke, ej jeg nænned den at vrage,
isens brand og ild, der isned, skifted i mit bange blod,
alle stjærner sang på himlen — var det jubel eller klage?
gærne bad jeg dig at blive, ønsked helst, du mig forlod,
da mit bud du vilde følge, hvad jeg fordred, jeg fortrød,
og jeg så' dig ind i øjet, og jeg slog mit hår tilbage,
og en fin og flygtig lue gennem alle lemmer flød.

Var det synd, at ej du svigted, var min vilje veg og ond,
da jeg skælved for din styrke, til din lette hånd mig strøg;
lured der en lønlig brøde, da jeg vandred ved din side
og din arm var om min skulder, og min læbe ved din mund?
Hvem har føje til at vredes? Mig du volded ingen kvide;
i mit sind jeg ene ejer mindet om en fager stund,
hvert minut på gyldne vinger ilsomt gennem natten fløj,
aldrig aned jeg, at elskov bød så stærkt med ord så blide,
og med suk af fryd jeg fulgte, hvor de hvide enge røg.

Og det leger i mit hjærte, al min sjæl er lov og sang,
selv ej savnets kolde hunger øder mine lyse kår,
selv om anden viv du fæsted, har jeg lykken hel i hænde,
salig smiler jeg i drømme under løvets gule hang,
alle ser mig uden følge, ingen véd, at vi er tvende, —
er det nu et luftigt minde, var det lyd og liv en gang;
hvor et frø af lyst jeg lagde, mange lykkefold jeg får —
ingen øjner livets lue på min hvide pande brænde,
når jeg vandrer myg og ene i min faders urtegård.